

ZNISZCZENIA WOJENNE
I ODBUDOWA POLSKI

LES DÉVASTATIONS
DE LA GUERRE
ET
LA RECONSTRUCTION
DE LA POLOGNE

ZNISZCZENIA WOJENNE I ODBUDOWA POLSKI
LES DÉVASTATIONS DE LA GUERRE
ET LA RECONSTRUCTION DE LA POLOGNE

Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu
nr inw.: K - 58637

BGZs 58637

NAKŁADEM TYGODNIKA „PRZEMYSŁ i HANDEL”
WARSZAWA, ULICA ELEKTORALNA Nr 2

ÉDITION DE LA REVUE HEBDOMADAIRE „PRZEMYSŁ
i HANDEL” 2, R. ELEKTORALNA, VARSOVIE

1 9 2 9

58637
338.14

W S T Ę P

O D SAMEGO początku wielkiej wojny ziemie Państwa Polskiego stały się terenem walk. Na ogólną powierzchnię 386 tys. km² — 335 tys. km.² objęte zostało działaniami wojennymi, w tem 100 tys. km.² stanowiło teren walk szczególnie ostrych i długotrwałych.

Nieszczęście Polski w porównaniu z innymi państwami, na których terenie toczyły się walki, polegało na tem, że dla obu stron walczących kraj ten był jednakowo obcy i, poza względami strategii wojennej, żadne dążenie do oszczędzania kraju, jako takiego, nie było przez żadną ze stron odczuwane.

Zaraz po wypowiedzeniu wojny wojska niemieckie przekraczają granicę i zajmują na zachodzie Kalisz, Będzin, Sosnowiec i Częstochowę, na północy — Mławę; na południu Królestwa Kongresowego 13 sierpnia r. 1914 wkraczają dwie armje austriackie, dążąc w kierunku Lublina, Zamościa i Chełma. 3.X. r. 1914 Hindenburg zdobywa na północy Augustów, a równocześnie wojska austriackie i niemieckie koncentrują się na Dęblin i Warszawę. Jednak pod naporem wojsk rosyjskich wojska państw centralnych co-

fają się na południe i zachód, niszcząc kraj w odwrocie.

W połowie listopada nowa koncentracja wojsk powoduje zaciekle walki pod Kutnem, Łowiczem, Łodzią i na prawym brzegu Wisły. Z nastaniem zimy walki manewrowe zmieniają się na pozycyjne, a linja frontu przecina Królestwo od — Instenburga (Prusy Wschodnie) do rzeki Nidy na południu.

Po przełamaniu pozycji rosyjskich pod Gorlicami (Małopolska) w maju r. 1915 armja rosyjska cofa się w upartych walkach wzdłuż całej szerokości frontu. Cofanie to jest nieprzerwanym ciągiem krwawych walk na polach, pokrytych zbiorami, i kończy się w sierpniu r. 1915.

Po zajęciu Warszawy przez wojska niemieckie 5 sierpnia r. 1915 linja wojsk walczących przenosi się poza obręb Królestwa Kongresowego. W końcu r. 1915 utrwała się forma walki pozycyjnej, przerwana ofensywą rosyjską latem r. 1916 i 1917 na południu w okolicach Kowla i Łucka.

Na terenach, zajętych przez wojska państw centralnych, zostaje zorganizowana administracja cywilna. Na mocy postanowień Konferencyj 9 i 10 stycznia r. 1915 w Poznaniu,

20—22 kwietnia w Katowicach i 13—14 września w Cieszynie przeprowadzone zostało rozgraniczenie terytorjalne pomiędzy okupacją niemiecką i austriacką. Utworzone zostały dwa generał-gubernatorswa. Okupacja niemiecka objęła północną część Królestwa Polskiego z siedzibą zarządu w Warszawie, okupacja austriacka pod nazwą gen-gubernatorstwa Lubelskiego — z siedzibą w Lublinie. Gubernia Suwalska na północy i cztery powiaty dawnej guberni Siedleckiej poddano pod zarząd etapowy wojskowego Ces.-Niemieckiego Dowództwa Wschodu. Powiaty wschodnie poddano pod administrację wojskową, tworząc okręgi, zależnie od węzłów kolejowych i miejsca zarządów administracji poszczególnych armij.

Ze stanowiska gospodarczego zniszczenie ekonomiczne Polski dzieli się na dwa okresy:

I. Zniszczenie budynków, pól uprawnych i lasów oraz doraźne rekwizycje bydła, taboru i t. d. w czasie walk, dokonane zarówno przez wojska rosyjskie, jak i państw centralnych.

II. Zniszczenie na skutek zorganizowanej eksploatacji gospodarczej przez okupantów w okresie lat 1915 — 1918.

I N T R O D U C T I O N

DÈS LE DÉBUT de la grande guerre, les territoires de l'État Polonais étaient devenus le théâtre des batailles. De leur superficie globale, de 386.000 km. carrés, 335.000 km² étaient le terrain des opérations militaires, dont 100 mille km² avaient constitué le théâtre des combats particulièrement ardu et de longue durée.

La situation désavantageuse de la Pologne, en comparaison aux autres États sur les territoires desquels la guerre s'était poursuivie, consistait en ce que pour les deux parties belligérantes ce pays était également étranger et que, partant, sauf les considérations d'ordre stratégique, aucune d'elles n'avait eu de motif de ménager le pays tant peu que ce fût.

Immédiatement après la déclaration de la guerre, les troupes allemandes franchirent la frontière et occupèrent les villes de Kalisz, de Będzin, de Sosnowiec et de Częstochowa à l'ouest, et la ville de Mława au nord; le sud du Royaume du Congrès fut envahi, le 13 août 1914, par deux armées autrichiennes qui se dirigeaient vers Lublin, Zamość et Chełm. Le 3 octobre 1914, Hindenburg s'empara d'Augustów au nord, et en même temps les troupes autrichiennes et allemandes se concentrèrent pour marcher sur Dęblin et Varsovie. Cependant, sous la poussée de l'armée russe, les troupes des États Centraux se retirèrent vers le sud et l'ouest de pays, en dévastant celui-ci pendant leur retraite.

A la mi-novembre des combats acharnés furent livrés dans les régions de Kutno, Łowicz, Łódź et sur la rive droite de la Vistule. Avec l'arrivée de l'hiver la guerre de campagne fit place à la guerre de position, et la ligne du front sectionna le Royaume de Pologne de Insterburg (Prusse orientale), au nord, à la rivière Nida, au sud.

Après que le front russe eut été rompu près de Gorlice (Petite-Pologne) en mai 1915, l'armée russe prit la retraite en livrant des combats ardu sur toute la largeur du front. Cette retraite est une lutte sans trêve, une suite de sanglants combats sur les champs non moissonnés, et ne prend fin qu'en août 1915.

Varsovie ayant été occupée par les Allemands le 5 août 1915, la ligne du front est déplacée au delà des frontières du Royaume du Congrès. Vers la fin de 1915 les luttes prennent définitivement le caractère d'une guerre de position, interrompue dans la région Sud de la Pologne (aux environs de Kowel et de Łuck) par l'offensive russe de l'été 1916 et de 1917.

Sur les territoires occupés par les troupes des Puissances Centrales fut organisée une administration civile. En vertu des dispositions de la Conférence de Poznań du 9 et 10 janvier 1915, de celle de Katowice du 20—22 avril 1915, et de celle de Cieszyn, de 13 et 14 septembre 1915, fut opérée la délimitation du territoire entre l'occupation

allemande et l'occupation autrichienne. Deux gouvernements généraux furent créés. L'occupation allemande s'étendait sur la partie Nord du Royaume de Pologne, avec le siège de l'administration à Varsovie; l'occupation autrichienne, sous la dénomination de gouvernement général de Lublin, s'étendait sur la partie Sud du pays, avec le siège de l'administration à Lublin. Le gouvernement ¹⁾ de Suwałki au nord et quatre districts de l'ancien gouvernement de Siedlce furent soumis à l'administration du Commandement impérial militaire allemand de l'Est. Les districts de l'Est furent soumis à l'administration militaire, en y constituant des circonscriptions, suivant les noeuds ferroviaires et le lieu de résidence des administrations des armées particulières.

Au point de vue économique la dévastation de la Pologne peut être divisée en deux périodes.

I. Dévastation des bâtiments, champs emblavés et forêts, ainsi que réquisitions du cheptel mort et vivant, au cours des combats. Cette dévastation est l'oeuvre tant des troupes russes que des troupes austro-allemandes.

II. Dévastation résultant de l'exploitation économique déprédatrice, organisée par les occupants au cours de la période 1915—1918.

¹⁾ division territoriale et administrative russe

S T R A T Y M I A S T

D O M M A G E S D A N S

L E S V I L L E S

I. S T R A T Y M I A S T

NA SKUTEK bezpośrednich działań wojennych miasta ucierpiały stosunkowo mniej, niż wsie. Rozróżnić należy dwie grupy: wielkie miasta i średnie, oraz miasteczka. W grupie miast większych i średnich należy wymienić Kalisz, Stanisławów, Żyrardów, które poniosły większe straty.

W grupie miasteczek zniszczenia są znacznie większe, dochodząc w miastach powiatowych do 40%, a w miasteczkach o budowlach przeważnie drewnianych, a więc łatwopalnych, przekraczając niejednokrotnie 75%.

Ze stratami w budynkach łączą się zniszczenia ogrodzeń, bruków, instalacyj, wodociągów, kanalizacyj i t. p., oraz w ruchomościach domowych.

Zniszczenie miast spowodowało stratę w urządzeniach miejskich, ulic, składów i t. p. oraz sprzyjało stratom ludności z powodu grabieży, dokonywanych przez wojska walczące, obniżyło zdolność gospodarczą i podatkową ludności, na koniec przyczyniło się do powiększenia ludności, potrzebującej pomocy społecznej.

I. DOMMAGES SUBIS PAR LES VILLES

LES VILLES ont relativement moins souffert du fait des opérations militaires directes que n'ont souffert les campagnes. Il convient, de plus, en ce qui concerne les dommages subis par les villes de discerner deux catégories: les grandes villes et moyennes, et les bourgs. Parmi les villes, grandes et moyennes, il faut mentionner celles de *Kalisz*, de *Stanisławów*, de *Żyrardów*, qui ont subi des dégâts très importants. Dans les bourgs les dévastations sont sensiblement plus considérables, elles atteignent dans les chefs-lieu des districts jusqu'à 40 p. c., et dans les bourgades, où la plupart des bâtiments sont en bois, donc facilement inflammables, les dommages excèdent souvent 75 p. c.

Aux dommages subis en bâtiments sont connexes ceux qui consistent en la destruction de palissades, de pavés, d'installations de conduites d'eau, égouts etc., ainsi que celle du mobilier.

Les dévastations des villes ont entraîné des dégâts dans les installations urbaines, rues, magasins etc. D'autre part la population urbaine a eu à souffrir des pillages, auxquels se livraient les troupes des deux parties belligérantes. Ces circonstances ont contribué à abaisser la capacité économique et fiscale de la population, elles ont enfin augmenté sensiblement les cadres de ceux qui devaient être assistés.

W MIASTECZKU NA POŁUDNIU KRÓLESTWA
BOURG DU SUD DU ROYAUME DU CONGRÈS

ULICA W TARNOPOLU
RUE À TARNOPOL

ZNISZCZONE DOMY W TARNOPOLU
MAISONS DÉTÉRIORÉES À TARNOPOL

PASAŻ GARTENBERGÓW W STANISŁAWOWIE
PASSAGE GARTENBERG À STANISŁAWÓW

ULICA SAPIEŻYŃSKA W STANISŁAWOWIE
RUE SAPIEŻYŃSKA À STANISŁAWÓW

RYNEK W ŚNIATYNIE
PLACE DU MARCHÉ À ŚNIATYN

RYNEK W ŚNIATYNIE
PLACE DU MARCHÉ À ŚNIATYN

ZNISZCZONE DOMY PRZY ULICY BELWEDERSKIEJ W STANISŁAWOWIE
MAISONS RUINÉES DE LA RUE BELWEDERSKA À STANISŁAWÓW

SPALONY RYNEK W TURKU NAD STRYJEM
MAISONS DÉTRUITES PAR L'INCENDIE DE LA PLACE DU MARCHÉ À TUREK SUR LE STRYJ

ZNISZCZONY ODDZIAŁ POCZTY WE LWOWIE
BUREAU DE POSTE RUINÉ À LWÓW

SALA MARSZAŁKOWSKA W SEJMIE WE LWOWIE
SALLE PRÉSIDENTIELLE DE L'ANC. DIÈTE DE LWÓW

RUINY GŁÓWNA
RUINES DU BOURG DE GŁÓWNO

ZBURZONE DOMY NA BAŁUTACH POD ŁODZIĄ
MAISONS EN DÉCOMBRES À BAŁUTY (FAUBOURG DE ŁÓDŹ)

W ZNISZCZONYCH MIASTECZKACH MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ (GRÓDEK JAGIELLOŃSKI)
BOURGS DÉVASTÉS DE LA PETITE POLOGNE ORIENTALE (GRÓDEK JAGIELLOŃSKI)

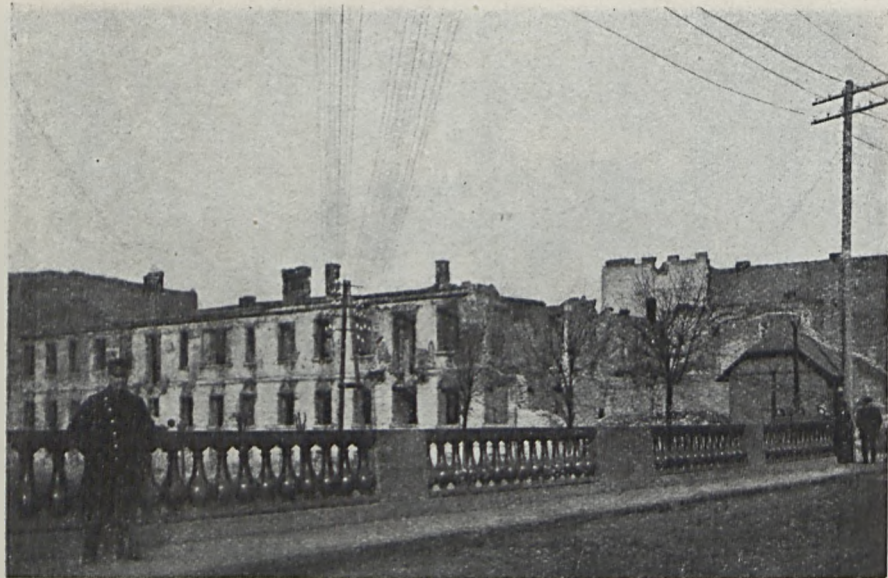
W ZNISZCZONYCH MIASTECZKACH MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ (KAMIONKA STRUMIŁOWA)
BOURGS DÉVASTÉS DE LA PETITE POLOGNE ORIENTALE (KAMIONKA STRUMIŁOWA)

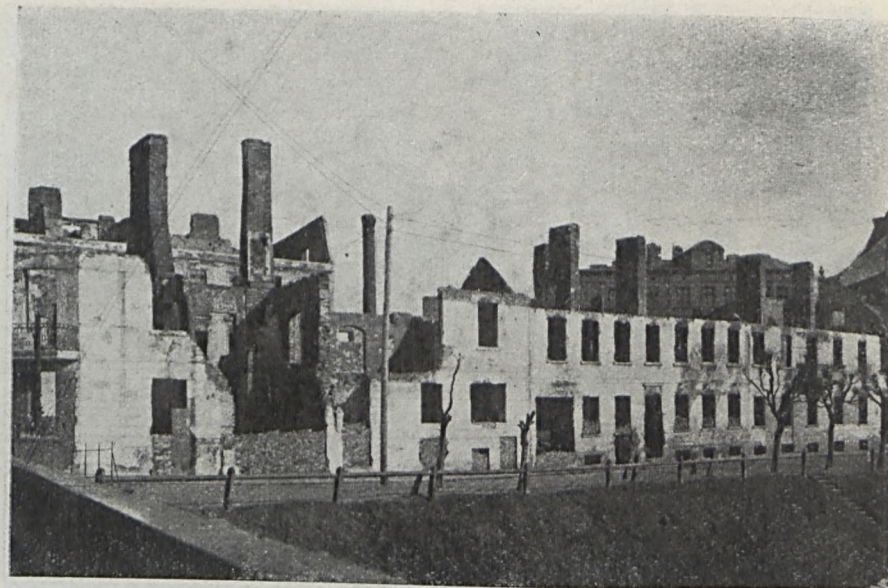
RUINY SOCHACZEWA
RUINES DE SOCHACZEW

RUINY SOCHACZEWA
RUINES DE SOCHACZEW

ZBOMBARDOWANY PRZEZ NIEMCÓW KALISZ
VILLE DE KALISZ BOMBARDÉE PAR LES ALLEMANDS

ZBOMBARDOWANY PRZEZ NIEMCÓW KALISZ
VILLE DE KALISZ BOMBARDÉE PAR LES ALLEMANDS

W ZNISZCZONYM KRASNYSTAWIE
LA VILLE SACCAGÉE DE KRASNYSTAW

W ZNISZCZONYM KRASNYSTAWIE
LA VILLE SACCAGÉE DE KRASNYSTAW

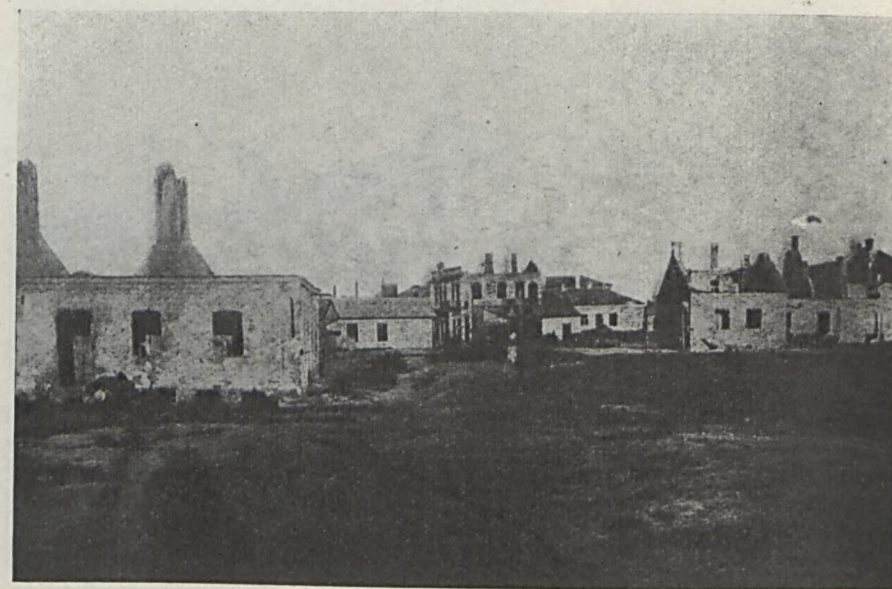
ZBOMBARDOWANY PRZEZ NIEMCÓW KALISZ
VILLE DE KALISZ BOMBARDÉE PAR LES ALLEMANDS

W ZNISZCZONYM KRASNYSTAWIE
LA VILLE SACCAGÉE DE KRASNYSTAW

KLASZTOR PO BERNARDYŃSKI W ŁOWICZU
ANC. COUVENT DES BERNARDINS À ŁOWICZ

ZNISZCZONE MIASTECZKA NA KRESACH WSCHODNICH (WŁODZIMIERZ WOŁ.)
VILLES DÉTRUITES DANS LES CONFINES DE L'EST (WŁODZIMIERZ WOŁ.)

ZNISZCZONE BUDYNKI RENESANSOWE W KAZIMIERZU NAD WISŁĄ
ÉDIFICES RENAISSANCE FORTEMENT DÉTÉRIORÉS À KAZIMIERZ SUR LA VISTULE

RYNEK W KAZIMIERZU NAD WISŁĄ
PLACE DU MARCHÉ À KAZIMIERZ SUR LA VISTULE

RYNEK MIASTA MIELEC
PLACE DU MARCHÉ DE MIELEC (CHEF LIEU DE DISTRICT)

USZKODZONY ZABYTKOWY RATUSZ W SZYDŁOWCU
HÔTEL DE VILLE DE SZYDŁOWIEC, CLASSÉ COMME MONUMENT, QUI A SUBI
DES DÉGÂTS IMPORTANTS

S T R A T Y W S I

D O M M A G E S S U B I S
P A R L E S C A M P A G N E S

II. S T R A T Y W S I

WSIE ucierpiały znacznie więcej od miast, zarówno wskutek zniszczenia przez działania wojenne, jak i późniejszej gospodarki eksploatacyjnej okupantów.

Na linii frontu całe wsie zostały zrównane z ziemią przez ostrzały artyleryjskie lub spalone przez cofających się Rosjan. Uległy zniszczeniu budynki mieszkalne i gospodarskie, ogrody i sady, urządzenia meljoracyjne, grunta, bezpłatnie wywłaszczane pod okopy, składy i t. p.

Walki w r. 1914 zniszczyły zbiory, w 1915 r. zaś zniszczono zasiewy na pniu, ogółem prawie 2 miljn. ha zasiewów i 26 miljn. q. zboża, 26 miljn. q. okopowych, 51 miljn. q. pastewnych i t. p. Pod koniec okupacji odłogi

wynosiły powyżej 4½ miljn. ha, czyli 30% ogólnej przestrzeni ornej na terenach walk. Zagospodarowanie tych odłogów było tem trudniejsze, że straty w inwentarzu żywym były ogromne.

Oficjalne obliczenie strat tej kategorii podaje 1.817.000 sztuk bydła, 987.000 koni, 1.520.000 owiec i kóz i t. d.

Tak wysokie pozycje strat w inwentarzu żywym wyjaśnia polityka władz okupacyjnych, która miała na celu nietylko uzupełnienie siły pociągowej w zakresie koni w wojsku i taborach oraz wyżywienie armji okupacyjnej, lecz również zasilenie gospodarstw rolnych niemieckich oraz aprowizację armji na obu frontach i ludności niemieckiej.

II. DOMMAGES SUBIS PAR LES CAMPAGNES

LES CAMPAGNES ont eu à souffrir sensiblement davantage que les villes, tant du fait des dévastations inhérentes aux opérations militaires, que de l'exploitation organisée ensuite par les occupants.

Le long de la ligne du front toute une série de campagnes ont été rasées par les opérations de l'artillerie ou bien incendiées par les troupes russes en retraite. Les bâtiments d'habitation et de ferme, les jardins et les vergers, les irrigations ont été détruits, des terrains ont été expropriés sans indemnisation pour la construction des tranchées, des dépôts etc.

Les combats de 1914 ont anéanti les récoltes, ceux de 1915 les emblavures, les dommages se sont chiffrés par 2 millions de ha environ des emblavures et 26 millions de quintaux des pommes de terre et plantes potagères, 51 millions de quintaux de plantes fourragères etc. Vers la fin de la période de l'occupation, la superficie des

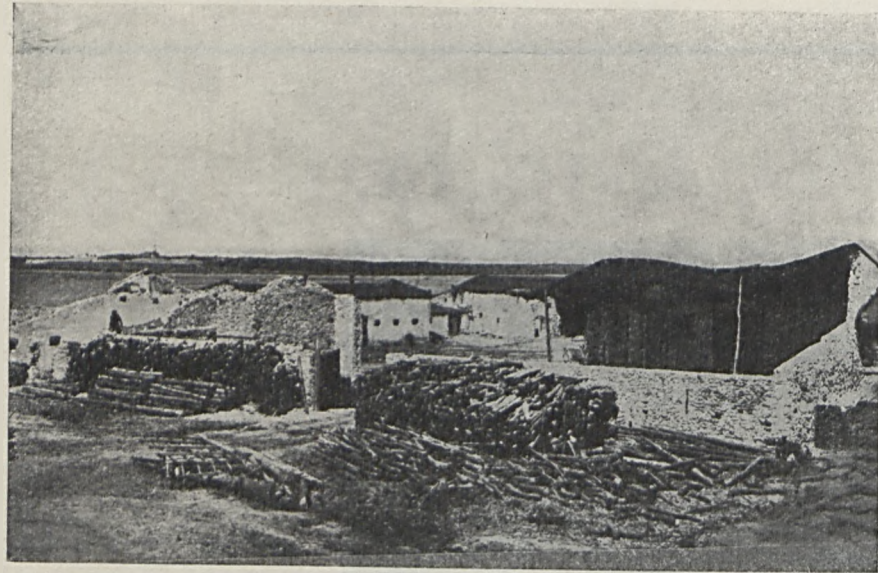
terrains en friche excédait 4.500.000 ha, soit 30 p. c. de la superficie arable englobée par le théâtre des opérations militaires. La remise en état de ces terrains en friche était d'autant plus difficile que les pertes en cheptel vivant étaient énormes.

L'estimation officielle des dommages de cette catégorie est la suivante: 1.817.000 pièces de gros bétail à cornes, 987.000 chevaux, 1.520.000 moutons, chèvres etc.

Les chiffres tellement élevés des dommages en cheptel vivant s'expliquent par la politique des autorités d'occupation qui s'étaient proposées comme but non seulement de combler les lacunes en chevaux de trait pour l'armée et le train, ainsi que d'assurer les vivres aux troupes d'occupation, mais qui, également, avaient pris soin d'alimenter en cheptel vivant les exploitations agricoles allemandes, et d'assurer le ravitaillement de l'armée des deux fronts et de la population allemande.

SPALONA WIEŚ
VILLAGE INCENDIÉ

ZABUDOWANIA GOSPODARSKIE, ROZEBRANE PRZEZ NIEMCÓW (JASKRÓW)
BÂTIMENTS DE FERME DÉMOLIS PAR LES ALLEMANDS (JASKRÓW)

DOM WŁOŚCIAŃSKI MIĘDZY LINJAMI OKOPÓW
MAISON DE PAYSAN SE TROUVANT ENTRE LES LIGNES DES TRANCHÉES

OSIEDLE WŁOŚCIAŃSKIE W 1918 R.
HAMEAU (EN 1918)

ZBURZONY DWÓR W ZAPALOWIE
MANOIR RUINÉ À ZAPALÓW

ZBURZONY DWÓR W TROJANOWIE
MANOIR RUINÉ À TROJANÓW

ZBURZONY DWÓR W STOBIECKU SZLACHECKIM
MANOIR RUINÉ À STOBIECKO SZLACHECKIE

STRATY PRZEMYSŁU

DOMMAGES SUBIS
PAR L'INDUSTRIE

III. S T R A T Y P R Z E M Y S Ł U

GĘSTOŚĆ zaludnienia w Królestwie Kongresowem w r. 1913 wynosiła 106 osób na jeden kilometr² — czyli niewiele mniej, niż w przemysłowych Niemczech (120 na km.²) i zmuszała do odpływu ludności ze wsi do przemysłu. Na rozwój tego ostatniego wpływało również istnienie na ziemiach polskich węgla, rudy żelaznej manganu, soli i nafty. Pozatem przemysł włókienniczy, rozwijał się nader pomyślnie.

W okresie definitywnego opuszczania Polski przez wojska rosyjskie, zarządzono ewakuację większych fabryk do Rosji, skąd reewakuowana została tylko nieznaczna ich część i to w stanie nie zawsze nadającym się do użytku. Rosjanie wywieźli z Polski prawie cały tabor kolejowy, maszyny i instalacje kilku największych fabryk me-

talowych, pracujących dla rosyjskiego przemysłu wojennego, zrujnowali jedną z największych fabryk włókienniczych w Żyrardowie, a odstępując od Sanu, zniszczyli większość szybów naftowych.

Po zajęciu kraju przez władze okupacyjne przystąpiono do rekwizycji naprzód gotowych towarów na składach fabrycznych, potem półfabrykatów i surowców. Gdy, z powodu braku tych ostatnich, fabryki stały, rozpoczęto demontaż fabryk, zabierając maszyny, instalacje, szyny, ściągano blachę z dachów, kable elektryczne, pasy, transmisje i t. d.

Tytułem przykładu podamy tu stratę 4.259 motorów elektrycznych i silników, 3.844 obrabiarek, 98.300 ton armatury i t. p. wywiezionych w drodze rekwizycji.

III. DOMMAGES SUBIS PAR L'INDUSTRIE

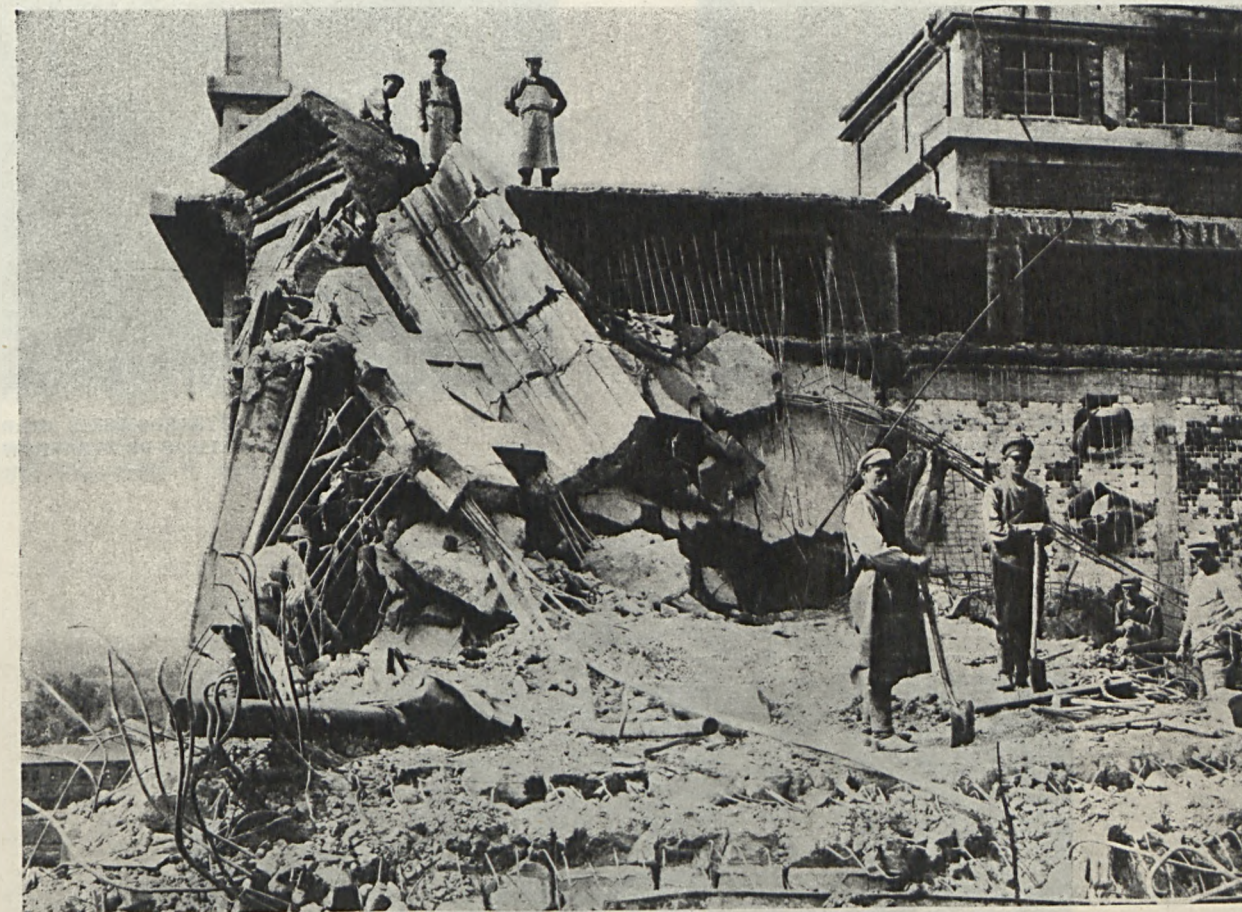
LA DENSITÉ de la population de l'ancien Royaume du Congrès était, en 1913, de 106 habitants par kilomètre carré, soit très insensiblement inférieure à celle de l'Allemagne, pays à l'industrialisation très prononcée (120 habitants par km. carré). De ce fait, la population des campagnes affluait vers les villes pour trouver à s'employer dans l'industrie. Le développement de l'industrie était d'ailleurs favorisé par la présence dans le sous-sol de la Pologne des gisements de houille, de minerai de fer, de manganèse, de sel-gemme et de pétrole. En outre l'industrie textile accusait un développement très prospère.

Au cours de la période de la retraite définitive des troupes russes de Pologne, les autorités russes avaient organisé l'évacuation des manufactures les plus importantes en Russie, d'où, ensuite, une partie insignifiante à peine a été restituée et encore souvent dans un état de matériel hors d'usage. Les Russes ont enlevé de Pologne presque tout le matériel roulant, les machines et l'outillage de plusieurs

grandes usines métallurgiques, qui avaient travaillé pour alimenter l'industrie de guerre russe; ils ont ruiné l'une des plus grandes manufactures textiles: celle de Żyrardów, et dans leur retraite de la rivière San, ils ont détruit la plupart des puits pétroliers.

Aussitôt après l'occupation des territoires polonais, les autorités allemandes et autrichiennes ont commencé à réquisitionner d'abord les marchandises emmagasinées dans les stocks et les dépôts, ensuite les produits mi-ouvrés et les matières premières. Lorsque du fait de l'absence de celles-ci l'industrie eut cessé son activité, il fut procédé au démontage des fabriques, et les machines, l'outillage, les rails furent réquisitionnés, les toits couverts de tôle furent dénudés, les câbles électriques, les transmissions etc. furent emportés.

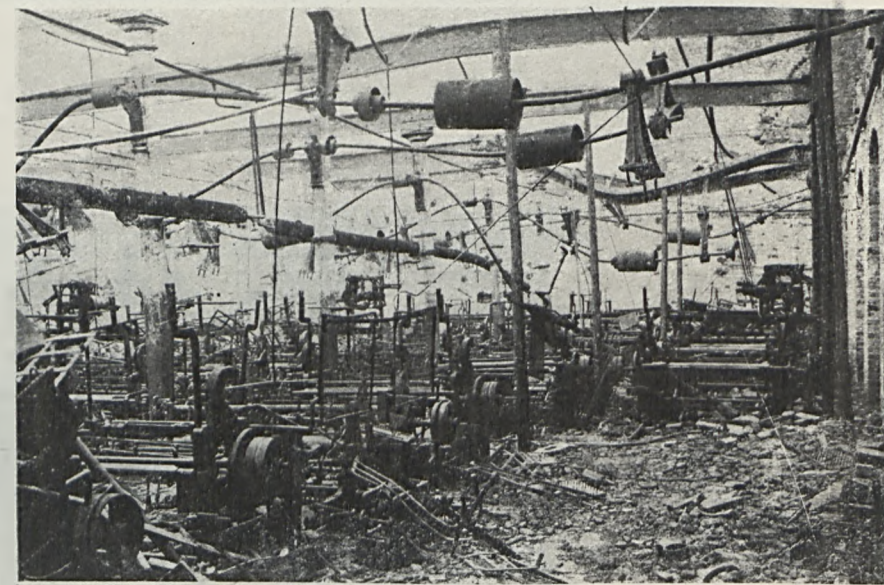
Citons à titre d'exemple les dommages suivants: 4.259 moteurs électriques, 3.844 tours mécaniques, 98.300 tonnes d'armature etc. ont été envoyés en Allemagne en vertu des réquisitions.

ZAKŁADY ŻYRARDOWSKIE (NOWA PRZĘDZALNIA LNU)
MANUFACTURES TEXTILES DE ŻYRARDÓW (NOUVELLE FILATURE DE LIN)

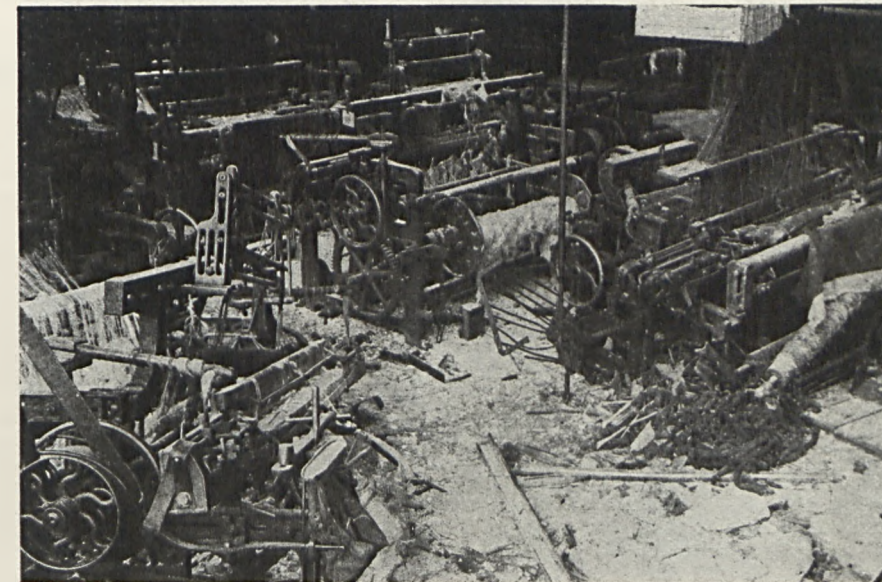
ZAKŁADY ŻYRARDOWSKIE (POŃCZOSZARNIA)
MANUFACTURES TEXTILES DE ŻYRARDÓW (FABRIQUE DE BAS)

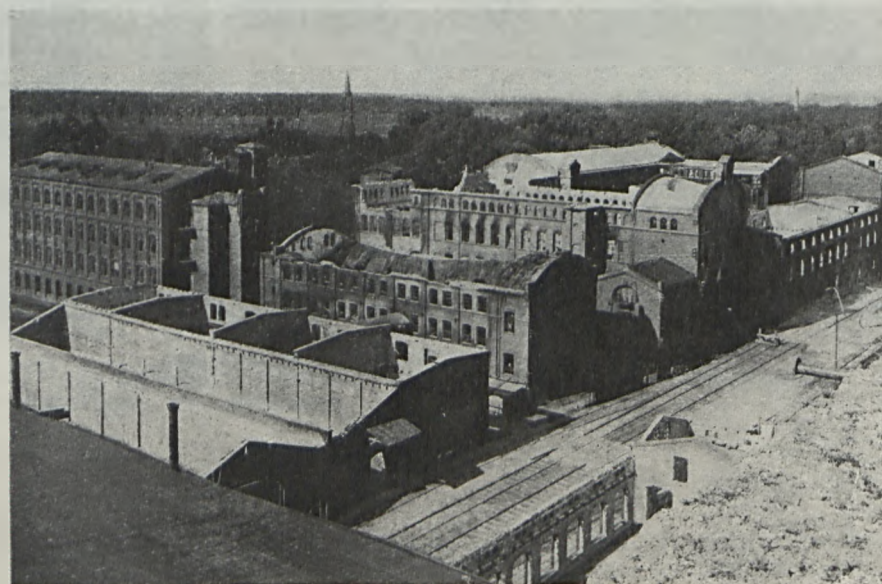
ZAKŁADY ŻYRARDOWSKIE (STARA TKALNIA)
MANUFACTURES TEXTILES DE ŻYRARDÓW (ANCIENS TISSAGES)

W DRUKARNI POZNAŃSKIEGO W ŁODZI
IMPRIMERIE DES ÉTABLISSEMENTS POZNAŃSKI A ŁÓDŹ

GRANAT W TKALNI POZNAŃSKIEGO W ŁODZI
OBUS DANS LES TISSAGES DE POZNAŃSKI A ŁÓDŹ

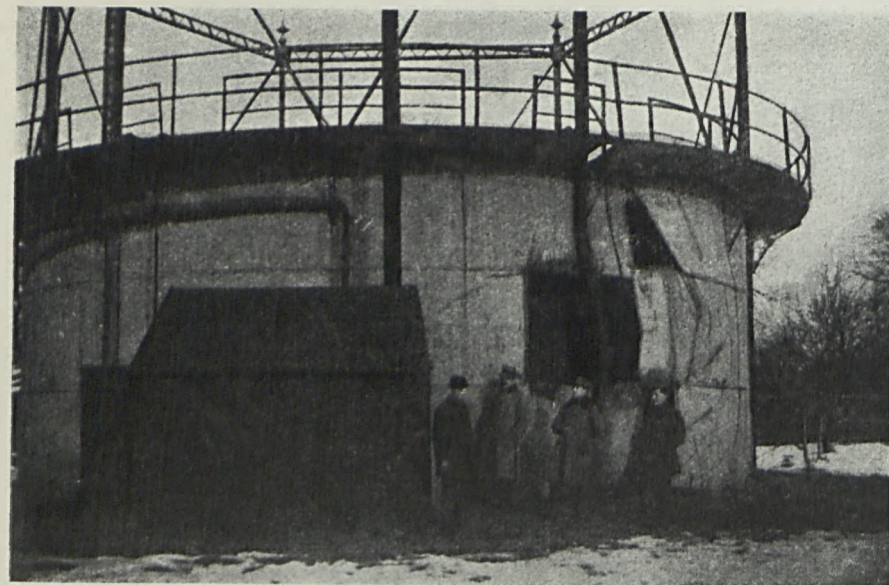

ZAKŁADY ŻYRARDOWSKIE (FRAGMENT WIDOKU OGÓLNEGO)
MANUFACTURES TEXTILES DE ŻYRARDÓW (FRAGMENT DE LA VUE D'ENSEMBLE)

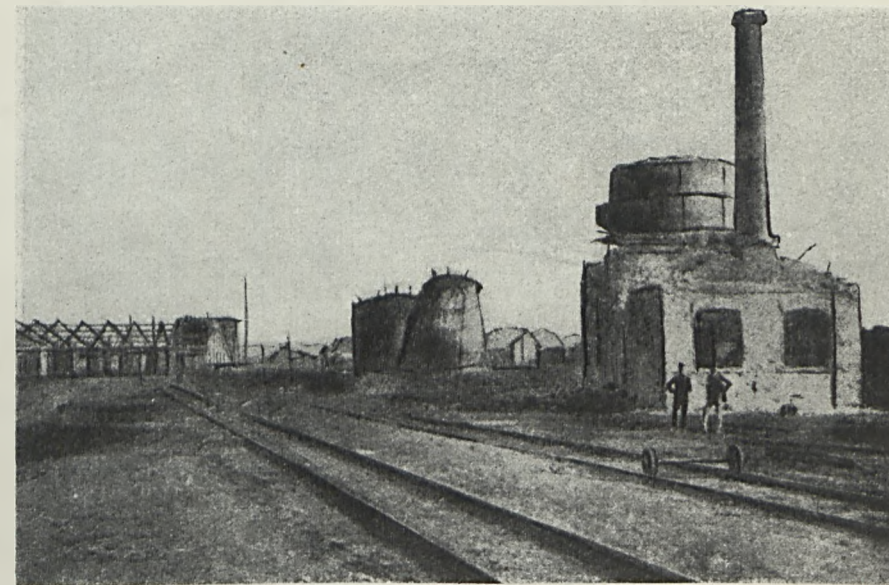

FRAGMENT FABRYKI L. KAIZERBRECHTA W ŁODZI

FRAGMENT DE LA MANUFACTURE L. KAIZERBRECHT A ŁÓDŹ

USZKODZONY PRZEZ ROSJAN ZBIORNIK ROPNY
RÉSERVOIR DE NAPHTHE ENDOMMAGÉ PAR LES RUSSES

SPALONA STACJA ROPNA (SAMBOR)
RÉSERVOIRS DE NAPHTHE INCENDIÉS (SAMBOR)

ZNISZCZONA ELEKTROWNIA LWOWSKA
USINE D'ÉLECTRICITÉ DE LWÓW DÉTERIORÉE

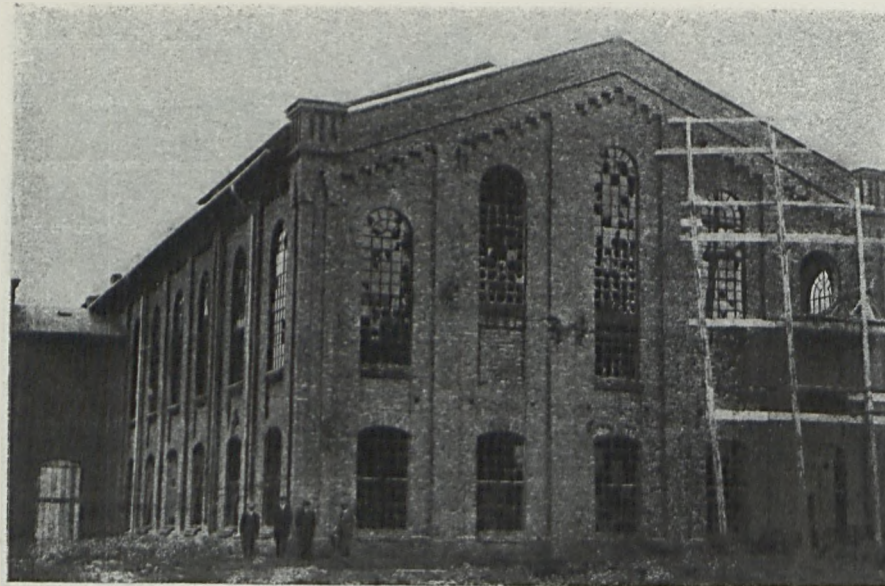
ZBURZONA GORZELNIA
RAFFINERIE D'ALCOOL DÉMOLIE

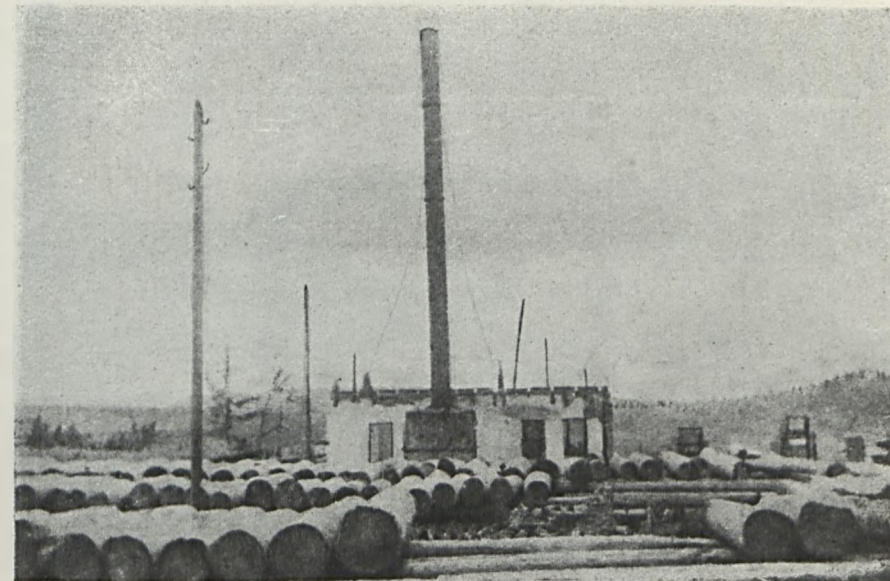
POŻAR MAGAZYNÓW NAFTOWYCH WE LWOWIE W R. 1915
INCENDIE DES DÉPÔTS DE PÉTROLE À LWÓW EN 1915

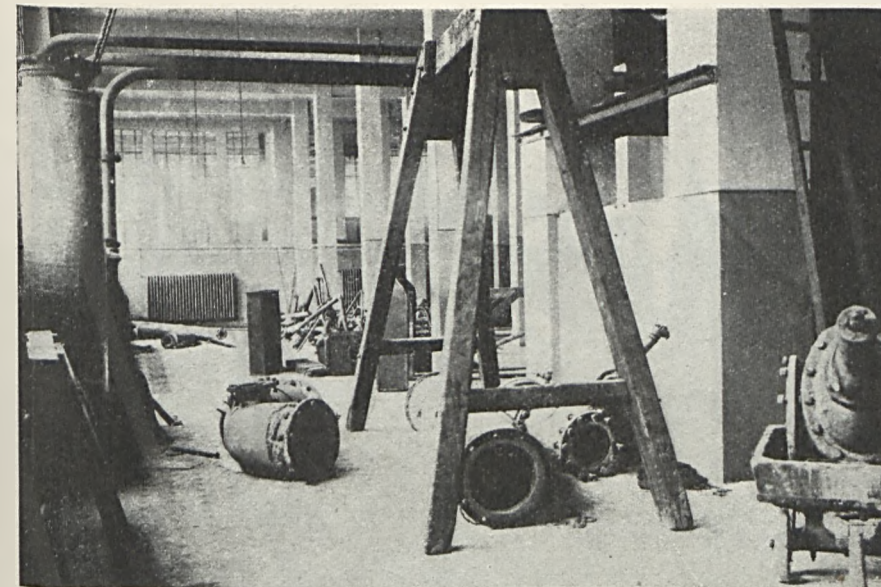
RUINY FABRYKI W MAŁOPOLSCIE WSCHODNIEJ
RUINES D'UNE USINE EN PETITE POLOGNE ORIENTALE

CUKROWNIA „CHOCEŃ” USZKODZONA PRZES POCISKI NIEMIECKIE
RAFFINERIE DE SUCRE „CHOCEŃ” ENDOMMAGÉE PAR LE BOMBARDEMENT ALLEMAND

SPALONY TARTAK
DÉBRIS D'UNE SCIERIE INCENDIÉE

REKWIZYCJE W ŁÓDZKIM PRZEMYSŁE WŁÓKIENNICZYM (DEMONTOWANIE RUROCIĄGÓW)
RÉQUISITIONS DONT A SOUFFERT L'INDUSTRIE TEXTILE DE ŁÓDŹ (DÉMONTAGE DES TUYAUX DU TURBOGÉNÉRATEUR)

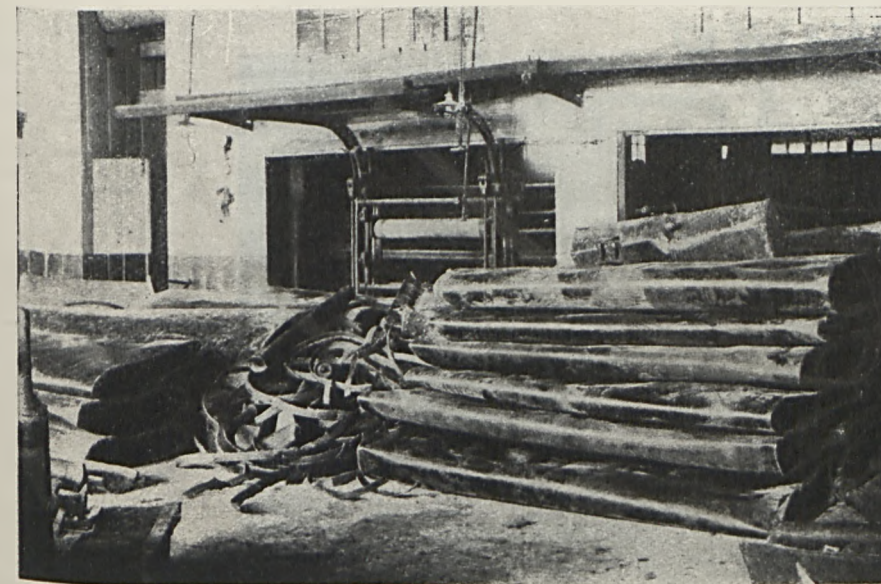
REKWIZYCJE W PRZEMYSŁE (PO ZDJĘCIU RUR MIEDZIANYCH)
RÉQUISITIONS DONT A SOUFFERT L'INDUSTRIE (APRÈS LE DÉMONTAGE DES TUYAUX EN CUIVRE)

SPALONY TARTAK
DÉBRIS D'UNE SCIERIE INCENDIÉE

SPALONY TARTAK
DÉBRIS D'UNE SCIERIE INCENDIÉE

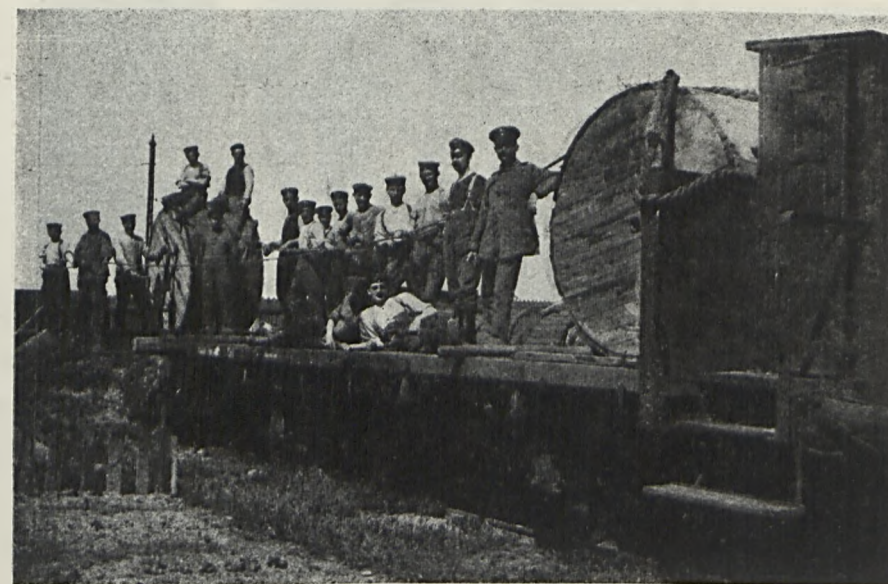
REKWIZYCJE W ŁÓDZKIM PRZEMYSŁE WŁÓKIENNICZYM (ZDJĘTE BĘNNY Z SUSZAREK)
RÉQUISITIONS DONT A SOUFFERT L'INDUSTRIE TEXTILE DE ŁÓDŹ (LES SÈCHOIRS TAMBOURS DÉMONTÉS)

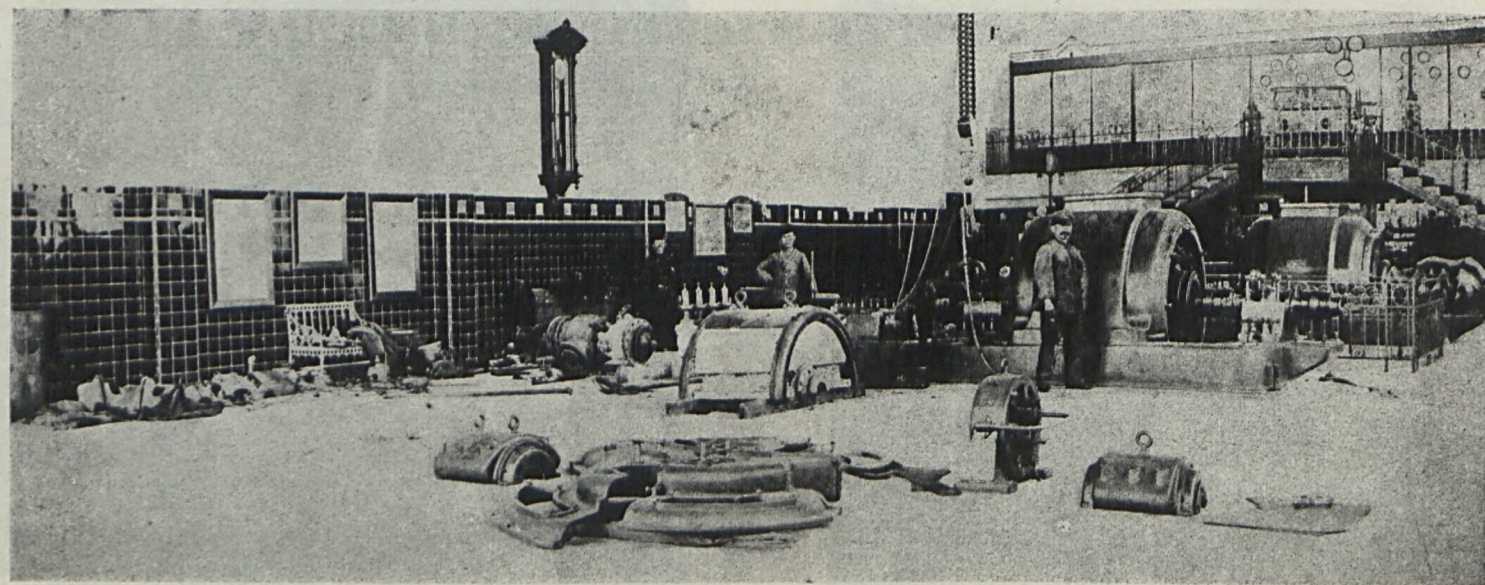
REKWIZYCJE W ŁÓDZKIM PRZEM. WŁÓKIENNICZYM (WYKOP. KABLI PODZIEMNYCH)
RÉQUISITIONS DONT A SOUFFERT L'INDUSTRIE TEXTILE DE ŁÓDŹ (DÉTERREMENT DES CÂBLES SOUTERRAINS)

WYWÓZ ZAREKWIROWANYCH WALCÓW MIEDZIANYCH Z F. POZNAŃSKIEGO W ŁÓDZI
RÉQUISITION DES CYLINDRES EN CUIVRE DES ÉTABLISSEMENTS POZNAŃSKI À ŁÓDŹ

ZALADUNEK SKONFISKOWANYCH KABLI
CHARGEMENT DES CÂBLES RÉQUISITIONNÉS

REKWIZYCJE W ŁÓDZKIM PRZEMYSŁE WŁÓKIENNICZYM (ZDEMONTOWANY TURBOGENERATOR)
RÉQUISITIONS DONT A SOUFFERT L'INDUSTRIE TEXTILE DE ŁÓDŹ (TURBOGÉNÉRATEUR DÉMONTÉ)

STRATY KOMUNIKACJI

DOMMAGES DANS LE
DOMAINE DES TRANSPORTS

IV. S T R A T Y K O M U N I K A C J I

NA POCZĄTKU wojny, w ciągu ustawicznie zmieniającej się linii frontu rosyjsko - niemieckiego zachowanie się każdej ze stron walczących było zasadniczo różne: Rosjanie, licząc się z możliwością powrotu, unikali niszczenia linii kolejowych. W przeciwieństwie do tej metody, cofające się wojska niemieckie pozostawiały za sobą całkowite i gruntowne zniszczenie kolei.

Po wzięciu Warszawy oraz twierdz Modlina i Dębłina, nastąpiło cofanie się wojsk rosyjskich z lewego brzegu Wisły. Rosjanie, zdając sobie sprawę, iż obecne opuszczenie kraju będzie zapewne ostatecznem, przystąpili do niszczenia urządzeń kolejowych, paląc budynki, wywożąc w głąb Rosji urządzenia warsztatów, tabor kolejowy, wszelkie zapasy, archiwa i kasy.

W miarę obejmowania terenów Niemcy przeprowadzali częściową odbudowę niezbędniejszych urządzeń kolejowych traktując je z punktu widzenia ich znaczenia strategicznego, a jednocześnie wywożąc do Niemiec zbędne, ich zdaniem, urządzenia kolejowe, ocalałe od zniszczenia. W tym

celu skasowano wiele bocznic, torów wyładunkowych i t. p., a otrzymane stąd szyny, zwrotnice i t. d. użyte zostały do budowy nowych linii strategicznych, bądź wywiezione do Niemiec.

Wszelkie odbudowy miały charakter wybitnie tymczasowy: na miejsce zwalonych budynków stacyjnych stawiano drewniane baraki, zamiast zerwanych mostów — tymczasowe przejazdy. Dla drobnych reparacyj urządzano warsztaty prowizoryczne, ściągając do nich maszyny zarekwirowane u osób prywatnych, lub przywiezione z Niemiec stare, tam zdyskwalifikowane; poważniejszy remont taboru kolejowego przeprowadzany był w warsztatach w Niemczech.

Do tej kategorii strat zaliczyć należy również rekwizycje, zabrania i zniszczenia samochodów, powozów i dorożek, platform do przewozu ciężarów, uprzęży, łodzi, promów i t. d.

Specjalną grupę stanowią straty w wysadzonych mostach, i zniszczonych przez pociągi, przemarsze wojsk (artylerja) szosach.

IV. DOMMAGES DANS LE DOMAINE DES TRANSPORTS

AU DÉBUT de la grande guerre, lorsque la ligne du front russo-allemand se déplaçait constamment, chacune des deux parties belligérantes avait adopté une tactique essentiellement différente: les Russes qui entrevoyaient l'éventualité de leur retour évitaient de détruire les voies ferrées; les troupes allemandes, au contraire, s'appliquaient, au cours de leur retraite, à laisser le réseau ferroviaire complètement impropre à l'exploitation.

Après la prise de Varsovie et des places-fortes de Modlin et de Dęblin, les troupes russes commencèrent à évacuer la rive gauche de la Vistule. Conscients que cette fois leur retraite du pays serait, à n'en pas douter, définitive, les Russes eurent soin de détruire les installations ferroviaires, en incendiant les bâtiments, en enlevant pour le transporter en Russie l'outillage des ateliers, le matériel roulant, toutes les pièces de rechange, les archives et les coffres-forts.

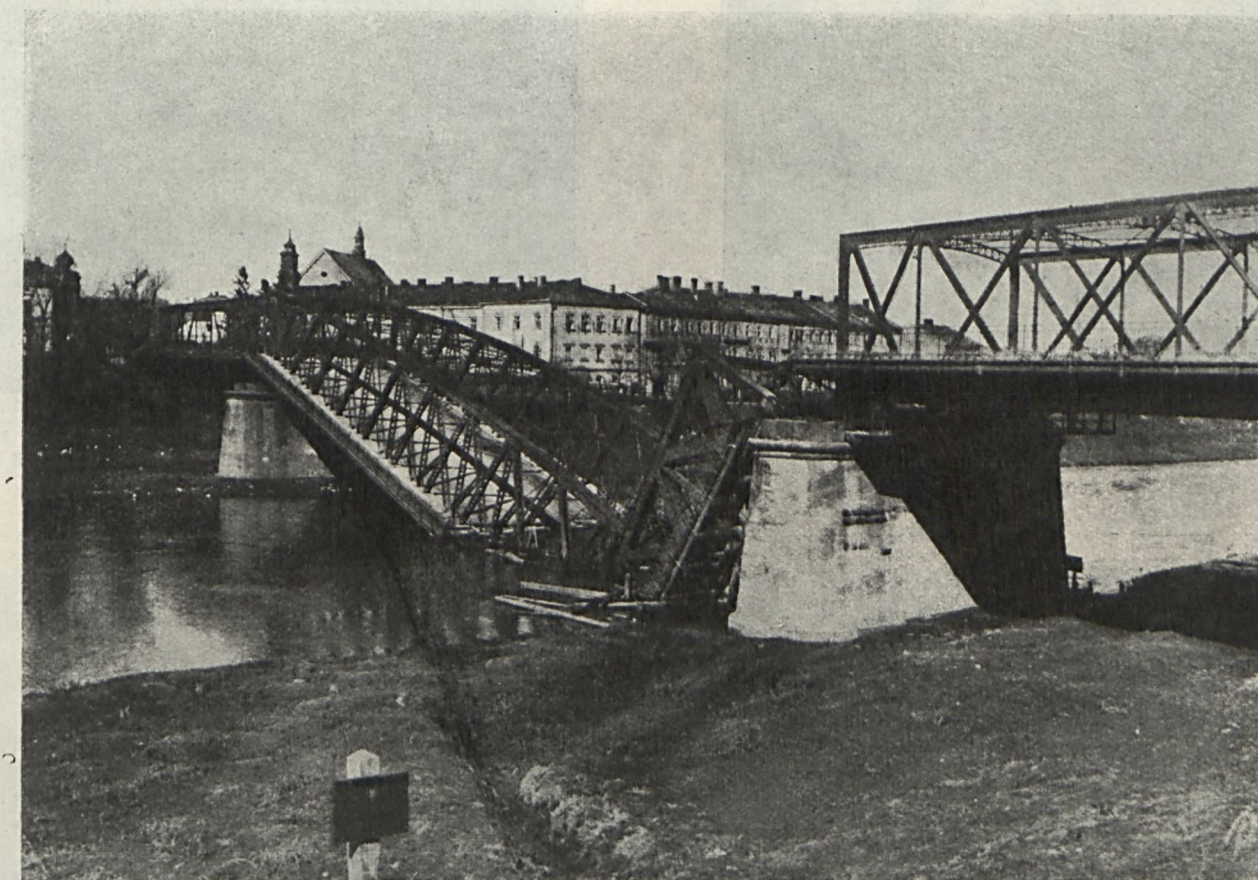
A mesure qu'ils occupaient les territoires polonais, les Allemands procédaient à la reconstruction partielle des installations ferroviaires les plus indispensables. Évidemment, en entreprenant la remise en état du réseau, ils n'avaient en vue que les fins stratégiques. Aussi, ils dirigeaient en Allemagne les installations ferroviaires, échappées à la destruction et, selon leur

avis, superflues. Plusieurs voies secondaires, maintes voies de déchargement etc. furent supprimées, et les rails, aiguilles etc., obtenus de cette manière, furent utilisés soit pour la construction de nouvelles lignes stratégiques, soit transportés en Allemagne.

Ces travaux de reconstruction portaient un caractère éminemment provisoire: à la place des gares démolies furent élevées des baraques en bois, à la place des ponts détruits — des pontons provisoires. Pour exécuter les menues réparations des ateliers provisoires furent aménagés à l'aide des machines réquisitionnées dans les établissements privés ou bien avec de vieilles machines arrivées d'Allemagne, où elles avaient été classées comme hors d'usage. La grosse remise en état du matériel roulant était effectuée dans les ateliers d'Allemagne.

A la catégorie des dommages dans le domaine des transports doivent être ajoutés les réquisitions, les rafles et le délabrement des automobiles, voitures, fiacres, chariots, camions, harnais, barques, bacs etc.

Les ponts sautés ainsi que les chaussées détruites par le bombardement et par le passage des troupes (artillerie) constituent un groupe à part — fort important — de dévastations dans le domaine des voies de communication.

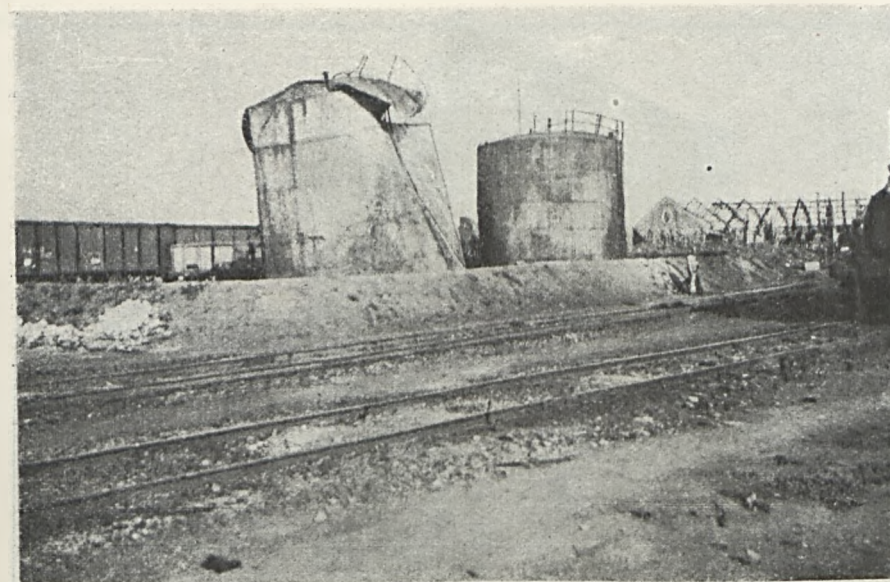
ZNISZCZONE MOSTY (POD PRZEMYŚLEM)
PONTS DÉTRUITS (PONT PRÈS DE PRZEMYŚL)

ZBURZONE URZĄDZENIA STACYJNE W ŁODZI (REMIZA)
BÂTIMENTS DÉTRUITS DE LA GARE DE ŁÓDŹ (REMISE)

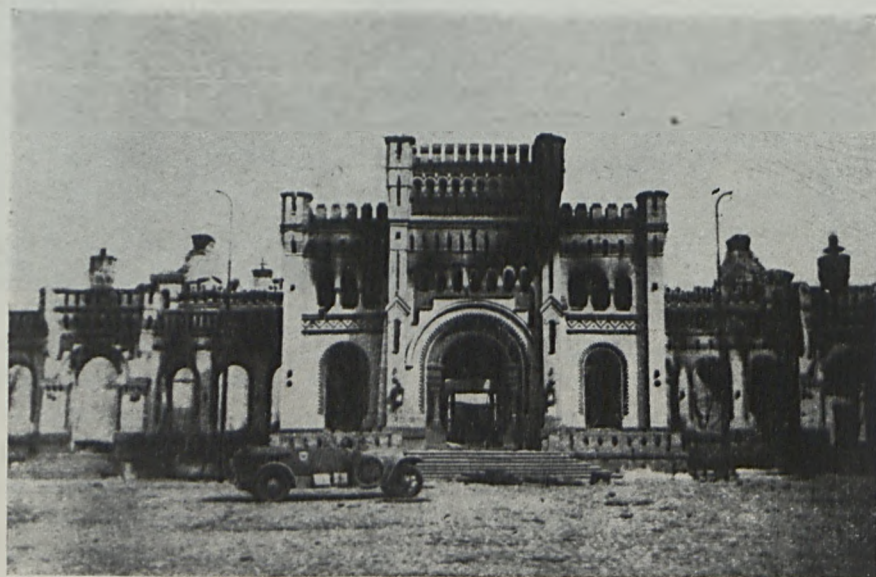
ZBURZONE URZĄDZENIA STACYJNE W ŁODZI (REMIZA)
BÂTIMENTS DÉTRUITS DE LA GARE DE ŁÓDŹ (REMISE)

ZNISZCZONE ZBIORNIKI ROPY (SAMBOR)
RÉSERVOIRS DE NAPHTÉ DÉMOLIS (SAMBOR)

WIADUKT LWOWSKI
VIADUC À LWÓW

RUINY DWORCA KOLEJOWEGO (BRZEŚĆ LITEWSKI)
RUINES DE LA GARE À BREST SUR LE BUG

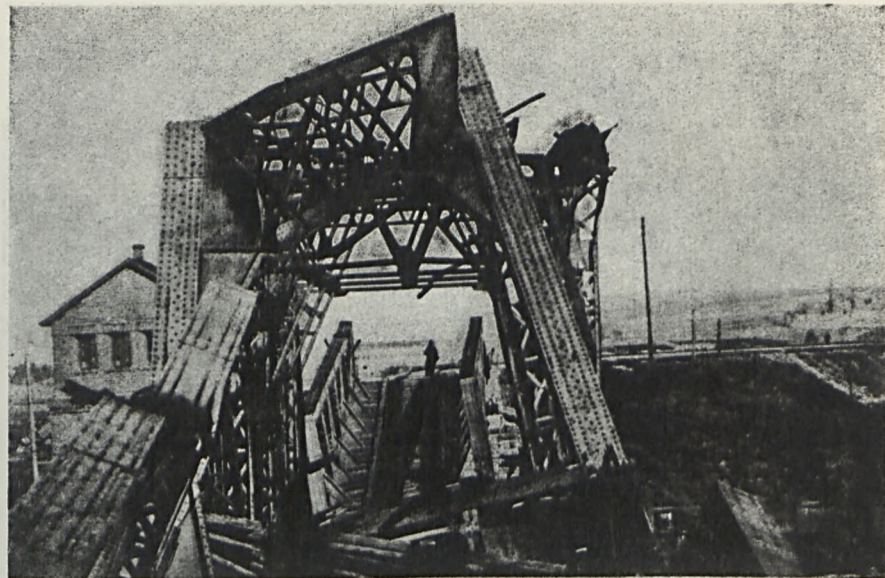
ZNISZCZONE MOSTY (W PRZEMYSŁU)
PONTS DÉTRUITS (À PRZEMYSŁ)

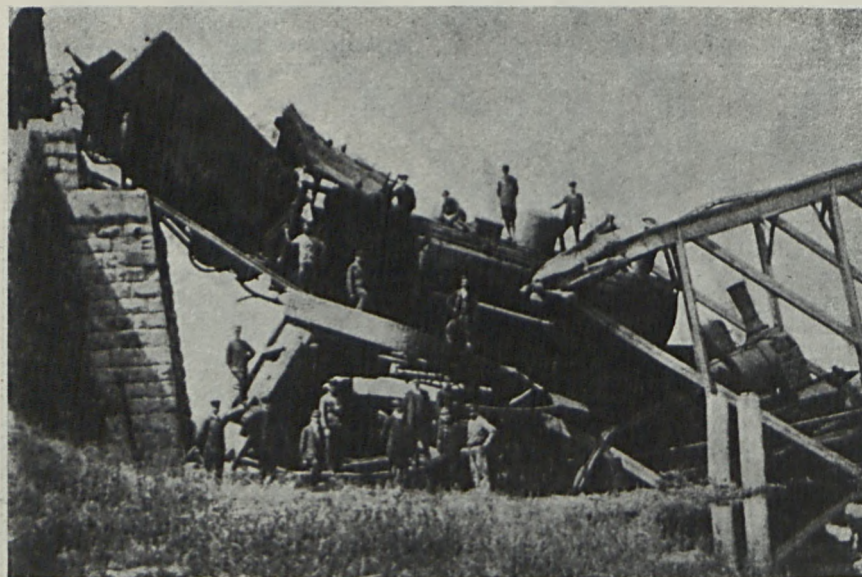
OGRZEWALNIA WE LWOWIE
HALLE DE CHAUFFAGE CENTRAL À LA GARE DE LWÓW

ZNISZCZONE MOSTY (POD CZĘSTOCHOWĄ)
PONTS DÉTRUITS (PONT PRÈS DE CZĘSTOCHOWA)

ZNISZCZONE MOSTY (POD CZĘSTOCHOWĄ)
PONTS DÉTRUITS (PONT PRÈS DE CZĘSTOCHOWA)

ZNISZCZONE MOSTY (KAMIONKA STRUMIŁOWA)
PONTS DÉTRUITS (KAMIONKA STRUMIŁOWA)

ZNISZCZONE MOSTY (NA SANIE)
PONTS DÉTRUITS (PONT SUR LA RIVIERE SAN)

STRATY W LASACH

DOMMAGES EN FORÊTS

V. S T R A T Y W L A S A C H

NA OGÓLNĄ przestrzeń 6.792 tys. ha lasów, znajdujących się na terenie walk, 2.215 tys. ha uległo zniszczeniu i eksploatacji.

W czasie działań wojennych lasy cierpiały na skutek pocisków, wywołanych przez nie pożarów, wyrębów dla celów strategicznych oraz na materiał do budowy okopów i innych budowli wojennych.

Z chwilą wprowadzenia okupacji na zajętych terenach Polski została zorganizowana planowa eksploatacja lasów pod zarządem bądź to cywilnym, bądź wojskowym,

Drzewo, uzyskane w tym okresie, szło na potrzeby przemysłu, kolejnictwa (progi), a nawet na sprzedaż za granicę dla podtrzymania aktywnego bilansu handlowego państw walczących. Drzewo opałowe szło na opalanie koszar, szpitali wojskowych i w minimalnej liczbie na opał dla ludności.

Powierzchnia zniszczonych zagajników przekracza 68 tys. ha, a liczba wywiezionego drzewa użytkowego 132 mil. m³ masy drzewnej, nie licząc drzewa opałowego oraz zużytego w pierwszym okresie walk.

V. D O M M A G E S E N F O R Ê T S

SUR LA superficie boisée totale de 6,792 mille ha., englobée par le théâtre des batailles, 2.215 mille ha. de forêts ont été détruites ou abattues.

Au cours des opérations militaires, les forêts avaient souffert du fait des obus, des incendies que le feu de l'artillerie avait provoquées, des coupes dictées par des buts d'ordre stratégique ou bien opérées en vue de se procurer les matériaux pour l'aménagement de tranchées et autres constructions stratégiques.

Dès que les armées austro-allemandes eurent occupé le pays, elles organisèrent sur les territoires polonais une exploitation dévastatrice des forêts, tant de celles re-

levant de l'administration militaire, que de de celles soumises à l'administration civile. Le produit de cette exploitation a été destiné à satisfaire les besoins de l'industrie, des chemins de fer (traverses) et même à être exporté pour maintenir à l'état actif la balance du commerce des États Centraux. Le bois de chauffage servait de combustible pour les casernes, les hôpitaux militaires etc., et seulement une quantité infime de ce bois était vendue à la population.

La superficie des taillis détruits dépasse 68.000 ha. et le cubage du bois exporté excède 132 millions de mètres cubes, sans compter le bois de chauffage ainsi que celui utilisé dans la première période de la guerre.

LAS, ZNISZCZONY W CZASIE WALK
FORÊT DÉVASTÉE AU COURS DES COMBATS

RABUNKOWA GOSPODARKA NIEMCÓW W LASACH POLSKICH
EXPLOITATION DÉVASTATRICE DES FORÊTS POLONAISES PAR LES ALLEMANDS

RABUNKOWA GOSPODARKA NIEMCÓW W LASACH POLSKICH
EXPLOITATION DÉVASTATRICE DES FORÊTS POLONAISES PAR LES ALLEMANDS

RABUNKOWA GOSPODARKA NIEMCÓW W LASACH POLSKICH
EXPLOITATION DÉVASTATRICE DES FORÊTS POLONAISES PAR LES ALLEMANDS

RABUNKOWA GOSPODARKA NIEMCÓW W LASACH POLSKICH
EXPLOITATION DÉVASTATRICE DES FORÊTS POLONAISES PAR LES ALLEMANDS

RABUNKOWA GOSPODARKA NIEMCÓW W LASACH POLSKICH
EXPLOITATION DÉVASTATRICE DES FORÊTS POLONAISES PAR LES ALLEMANDS

RABUNEK DRZEWA Z LASU PRZEZ LUDNOŚĆ MIEJSKĄ
POPULATION CITADINE DÉROBANT LE BOIS DANS UNE FORÊT

STRATY KULTURALNE

DOMMAGES DANS LE
DOMAINE CULTUREL

VI. S T R A T Y K U L T U R A L N E

STRATY kulturalne, poza wywiezionymi do Rosji zbiorami muzealnymi, dziełami sztuki, bibliotekami i archiwami, które częściowo zaginęły w Rosji, a częściowo na skutek zawartego z Rosją traktatu w Rydze powróciły do Polski, obejmują pewien odrębny dział strat w budynkach, a mianowicie, zniszczone kościoły, pałace i budowle historyczne. W gruzach znalazły się częstokroć zabytki architektury z przed wielu wieków, wprost bezcenne dla kultury narodowej.

W grupie tej na pierwszym miejscu stoją kościoły, które celowo bombardowane były przez obie strony walczące, jako najbardziej wysunięte na horyzoncie placówki

obserwacyjne nieprzyjaciela. Liczba zburzonych kościołów wynosi około 2.000.

Zarówno kościoły zburzone, jak i ocalałe, pozbawione zostały dzwonów: Rosjanie, ustępując, wywieźli około 10.000 dzwonów, Niemcy zaś—resztę około 1.500. Po za tem władze okupacyjne zarządziły rekwizycję metalowych pokryć dachów i drobnych przedmiotów metalowych wewnątrz kościołów, wywożąc wszystko do Niemiec.

W wielu wypadkach w pałacach i kościołach kwaterowano żołnierzy, którzy oczywiście niszczyli i grabili urządzenia wewnętrzne, powodując straty nie do powetowania.

VI. DOMMAGES DANS LE DOMAINE CULTUREL

LES DOMMAGES causés dans le domaine du patrimoine culturel peuvent être répartis en deux catégories: ce sont d'abord les pièces de musée, oeuvres d'art, bibliothèques et archives, emportées en Russie; une partie de ces biens y a été égarée, et le reste fut restitué à la Pologne, en vertu des stipulations du Traité de Riga. L'autre catégorie de dommages constitue un groupe spécial de dommages en bâtiments, ce sont notamment les églises, châteaux et édifices historiques détruits. Nombre de monuments de l'architecture, datant de plusieurs siècles et inestimables au point de vue de la culture nationale ne sont plus que des décombres.

Dans cet ordre d'idées il faut mentionner, en premier lieu, les églises bombardées sciemment par les deux parties belligérantes, sous prétexte que c'étaient des postes d'observation ennemis les plus élevés

à l'horizon. Le nombre des églises démolies est d'environ 2.000.

Toutes les églises, celles qui ont été détruites, et celles qui ont échappé au bombardement, ont été privées de leurs cloches: les Russes ont enlevé pendant leur retraite à peu près 10.000 cloches, les Allemands ont ensuite emporté celles qui restaient—1.500 environ. En outre, les autorités d'occupation ont ordonné la réquisition des toits en métal, et des menus objets d'orfèvrerie qui se trouvaient dans les églises; le tout fut emporté en Allemagne.

Les faits sont très nombreux où les soldats étaient cantonnés dans les châteaux et les églises: les intérieurs de ces édifices en portent les traces; ils ont été soit pillés, soit saccagés. Les pertes qui en ont résulté sont irréparables.

FRAGMENT ZNISZCZONEGO KOŚCIOŁA (BROCHÓW)
FRAGMENT DE L'ÉGLISE DÉTÉRIORÉE (BROCHÓW)

FRAGMENT ZNISZCZONEGO KOŚCIOŁA (BROCHÓW)
FRAGMENT DE L'ÉGLISE DÉTÉRIORÉE (BROCHÓW)

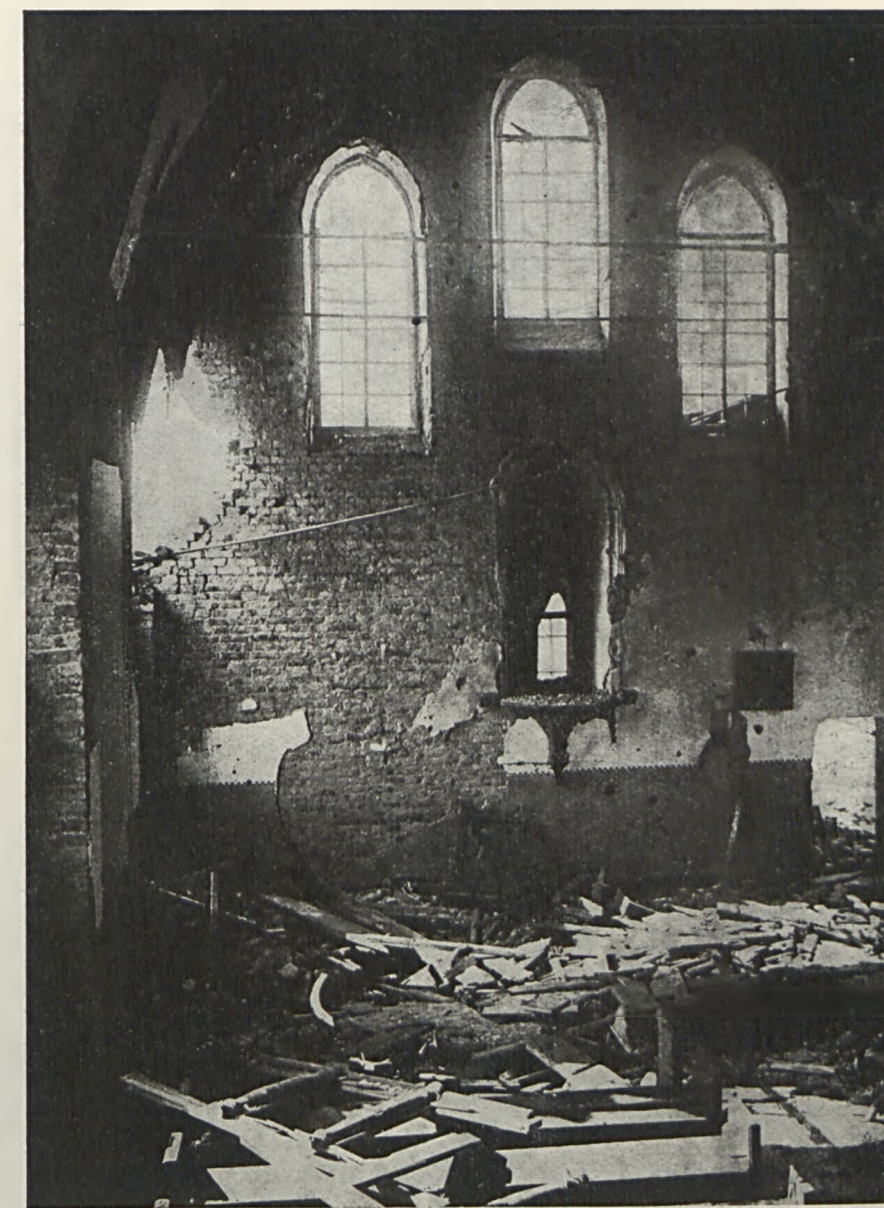
STAROŻYTNY KOŚCIÓŁ FARNY W WIŚLICY W 1916 R.
[CATHÉDRALE ANCIENNE À WIŚLICA EN 1916]

RUINY KOŚCIOŁA W SMORGONIACH
RUINES DE L'ÉGLISE À SMORGONIE

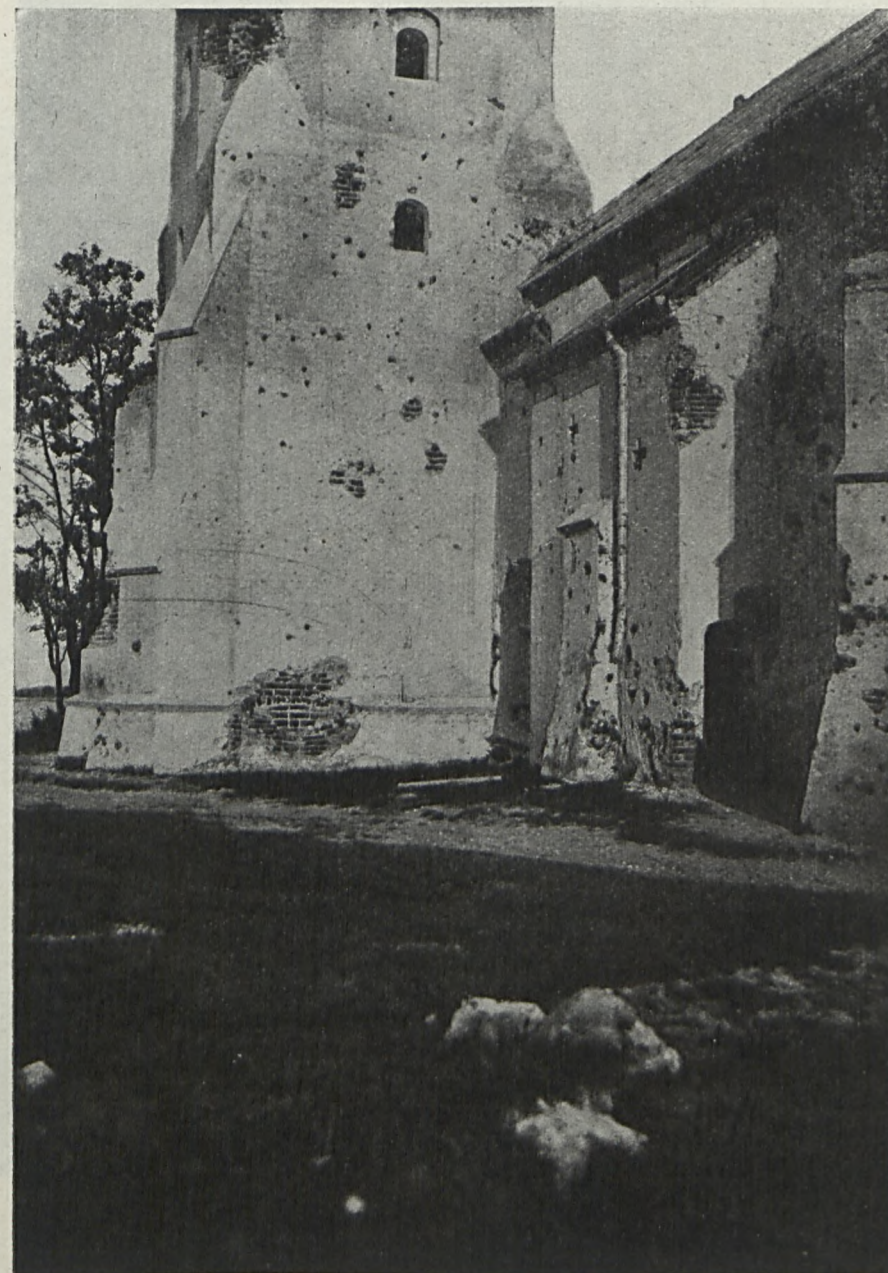
FRAGMENT ZNISZCZONEGO KOŚCIOŁA (LIPIE)
FRAGMENT DE L'ÉGLISE DÉTRUITE (LIPIE)

FRAGMENT ZNISZCZONEGO KOŚCIOŁA (KUCÓW)
FRAGMENT DE L'ÉGLISE DÉTRUITE (KUCÓW)

LUTOMIERSK (KOŚCIÓŁ O. O. REFORMATÓW)
ÉGLISE DES PÈRES FRANCISCAINS DÉCHAUSSÉS À LUTOMIERSK

FRAGMENT ZNISZCZONEGO KOŚCIOŁA (CIEKSZYN)
FRAGMENT DE L'ÉGLISE BOMBARDÉE (CIEKSZYN)

KOŚCIÓŁ PO DOMINIKAŃSKI W SOCHACZEWIE
ÉGLISE AUTREFOIS DOMINICAINE À SOCHACZEW

KOŚCIÓŁ GOTYCKI Z XV WIEKU W KOZŁOWIE BISKUPIM
ÉGLISE GOTHIQUE DU XV SIÈCLE À KOZŁÓW BISKUPI

ZBURZONA CERKIEWKA
ÉGLISE ORTHODOXE BOMBARDÉE

ZNISZCZONE ZABYTKE W KAZIMIERZU NAD WISŁĄ
MAISONS ANCIENNES DÉTRUITES À KAZIMIERZ SUR LA VISTULE

ZNISZCZONE ZABYTKE W KAZIMIERZU NAD WISŁĄ
MAISONS ANCIENNES BOMBARDÉES À KAZIMIERZ SUR LA VISTULE

ZAMEK W ŻARKOWIE PO WALKACH NAD NIDĄ
CHÂTEAU DE ŻARKÓW APRÈS LES COMBATS SUR LA NIDA

APRÈS LES COMBATS DE L'ÉTOIÉ (L'ÉTOIÉ)

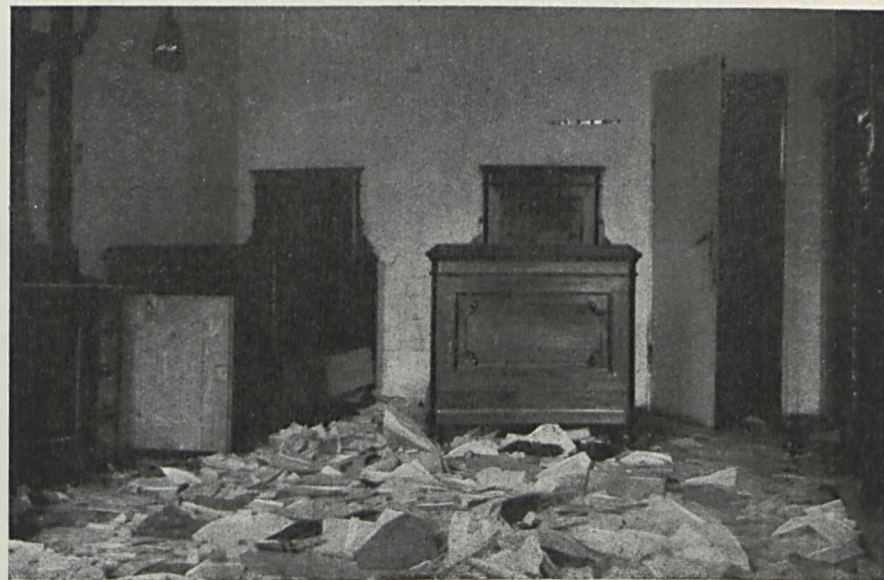

SZKOŁA REALNA W TARNOWIE
COLLÈGE DE TARNÓW

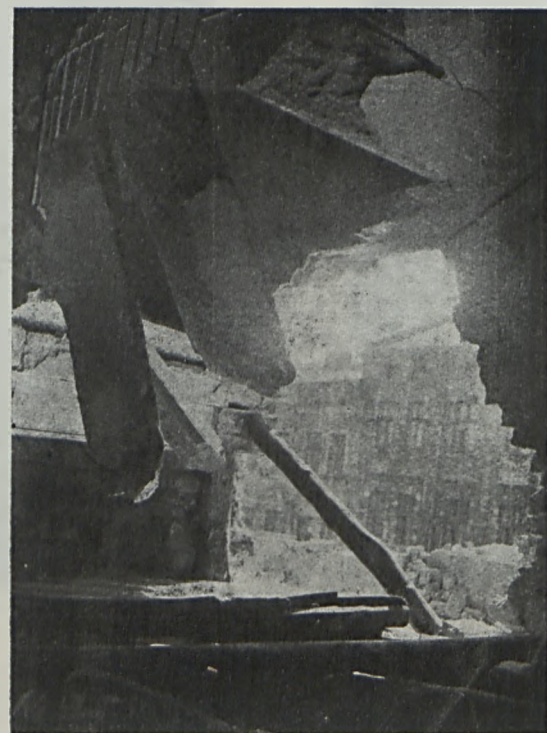
APRÈS LES COMBATS DE L'ÉTOIÉ (L'ÉTOIÉ)

PO WALKACH LWOWSKICH (GMACH SĄDU)
APRÈS LES COMBATS DE LWÓW (TRIBUNAL)

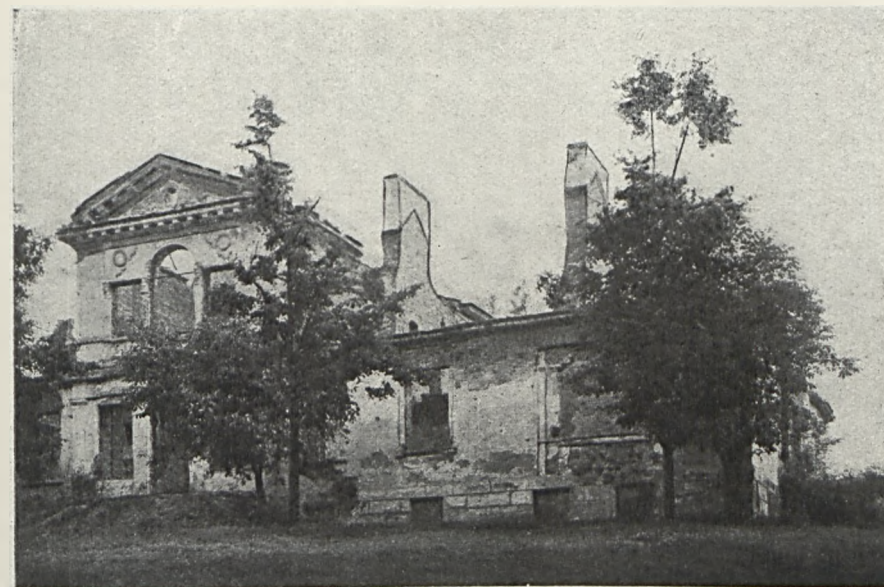

PO WALKACH LWOWSKICH (W BIBLIOTECE HR. REJA)
APRÈS LES COMBATS DE LWÓW (À LA BIBLIOTHÈQUE DU COMTE REJ)

PO WALKACH LWOWSKICH (W SZPITALU ŻYDOWSKIM)

APRÈS LES COMBATS DE LWÓW L'HÔPITAL JUIF)

DWÓR RENESANSOWY W LUTOMIERSKU
MANOIR RENAISSANCE À LUTOMIERSK

KWATERY WOJSKOWE W PALACU (ARKADJA)
CANTONNEMENT DES TROUPES AU CHÂTEAU „ARKADJA”

SPALONY GMACH SOKOŁA W ŻÓŁKWI
MAISON INCENDIÉE DE LA SOCIÉTÉ DE GYMNASTIQUE À ŻÓŁKIEW

ZŁOŚLIWIE USZKODZONY POMNIK W ŻÓŁKWI
MONUMENT SCIEMMENT ENDOMMAGÉ À ŻÓŁKIEW

ZŁOŚLIWIE USZKODZONY POMNIK W ŻÓŁKWI
MONUMENT SCIEMMENT ENDOMMAGÉ À ŻÓŁKIEW

REKWIZYCJE
RÉQUISITIONS

VII. R E K W I Z Y C J E

W OKRESIE działań wojennych zarówno ze strony wojsk Rosyjskich jak i Państw Centralnych dokonywano szeregu dorywczych rekwizycji na bezpośrednie potrzeby walczących. Rekwizowano głównie żywność, inwentarz żywy, środki komunikacyjne oraz drzewo na opał i dla celów budowlanych strategicznych.

W drugim okresie zaczyna się okupacyjna eksploatacja kraju. Polityka gospodarcza okupantów szła w dwóch kierunkach: zakupu i rekwizycji po cenach wskazanych żywności i inwentarza żywego dla potrzeb armji walczących na obu frontach niemieckich oraz na potrzeby ludności niemieckiej.

Akcja ta prowadzona była przez organy wojskowe i administracyjne bezpośrednio lub przy pomocy towarzystw półurzędowych. I tak organy intendencji Min. Wojny oraz poszczególne korpusy i armje, działające na terenie okupacji niemieckiej, prowadziły rekwizycje głównie koni i bydła. Oddział Pionierów (Pi Abt.) — rekwizycje drzewa. W zakresie rekwizycji surowców na pierwszym miejscu stoi Kriegsrohstoffstelle Warschau z oddziałem w Łodzi, Maschinenbeschlagnahme Kommission zarządza rekwizycją maszyn, Betriebstoffabteilung kieruje eksploatacją materiałów pędnych. Pozatem pracują T-wa wojenne gospodarcze, działające pod kierunkiem i przy pomocy niemieckich władz wojskowych, jak: Wareneinfuhr, Erzverwertungs Gesellschaft, Alteisenverwertungs Gesel., Kriegsleder A. G., i t. d.

Odpowiednikiem niemieckiej Kriegsrohstoffstelle na terenie okupacji Austriackiej była Rohstoffzentrale w Lublinie, obrót zbożem podlega Getreide Zentrale i Landwirtschaftliche Zentr., bydła — Viehverkehrskommission i t. d.

Każdy dział życia gospodarczego podlegał reglamentacji ze strony władzy okupacyjnej, celem której było wyzyskanie kraju okupowanego do ostatnich granic możliwości.

Według raportów władz administracyjnych niemieckich zarekwizowano 18.000 ton tłuszczów, 16.000 ton materiałów aptecznych i chemicznych. Poza tem były jeszcze rekwizycje rosyjskie w Małopolsce i na terenach, zajmowanych przez wojska rosyjskie i austriackie, gdzie działały specjalne komendy i organa administracyjne ces.-król. dowództwa.

VII. R É Q U I S I T I O N S

AU COURS de la période des opérations de guerre se poursuivant sur les territoires polonais, aussi bien les troupes russes que celles des Puissances Centrales, avaient procédé à toute une série de réquisitions en vue de pourvoir aux besoins immédiats des belligérants. Ce sont surtout les denrées alimentaires, le cheptel vivant, les moyens de transport, ainsi que le bois de chauffage et le bois pour les constructions stratégiques qui avaient constitué l'objet principal des réquisitions.

Au cours de la deuxième période commence l'exploitation organisée du pays par les occupants. La politique économique de ceux-ci visait avant tout l'achat, moyennant des prix imposés, et la réquisition des denrées alimentaires et du cheptel vivant, pour les besoins des armées austro-allemandes combattant sur les deux fronts, ainsi que pour les besoins de la population allemande.

Cette activité était déployée par les organes militaires et administratifs directement ou bien par l'entremise des sociétés dites commerciales. Ainsi les organes de l'intendance militaire du Ministère de la Guerre, les armées et les corps particuliers, agissant sur le territoire de l'occupation allemande, organisaient des réquisitions principalement du bétail et des chevaux. Le génie (*Pi Abt*) réquisitionnait le bois. En ce qui concerne la réquisition des matières brutes, le premier rang revient à la „*Kriegsrohstoffstelle Warschau*” avec sa succursale à Łódź. La „*Maschinenbeschlagnahme Kommission*” dirigeait les réquisitions des machines, la „*Betriebstoffabteilung*” organisait l'exploitation des carburants. En outre fonctionnaient des Sociétés commerciales, dirigées et étayées par les autorités militaires allemandes, telles que: la „*Wareneinfuhr*”, la „*Erzverwertungsgesellschaft*”, la „*Alteisenverwertungs-Gesellschaft*” la „*Kriegsleder A. G.* etc.

Sur les territoires occupés par les Autrichiens, le corrélatif de la „*Kriegsrohstoffstelle*” allemande était la „*Rohstoffzentrale*” à Lublin; le trafic du blé était soumis à la „*Getreide Zentrale*” et à la „*Landwirtschaftliche Zentrale*”, celui du bétail — à la „*Viehverkehrskommission*” etc.

Chaque branche de la vie économique était soumise à une stricte réglementation de la part des autorités d'occupation, dont la tâche consistait à exploiter le pays occupé jusqu'à l'épuisement complet de ses ressources.

Suivant les rapports des pouvoirs administratifs allemands, il avait été réquisitionné, entre autres, 18.000 tonnes de graisse et 16.000 tonnes de drogues et d'articles chimiques. En outre, il y avait les réquisitions opérées par les troupes russes en Petite Pologne; en ont souffert de même énormément les territoires polonais occupés tour à tour par les armées russe et autrichienne.

ZBIORY SZTUKI PO DOKONANYCH REKWIZYCJACH
COLLECTION DE TABLEAUX ET OBJETS D'ART APRÈS LA RÉQUISITION

ODSTAWA ZAREKWIROWANYCH WANIEŃ
LIVRAISON DES HAIGNOIRES RÉQUISITIONNÉES

PRZYMUSOWA ZBIÓRKA METALI PRZEZ NIEMCÓW
RÉQUISITION DES MÉTAUX PAR LES ALLEMANDS

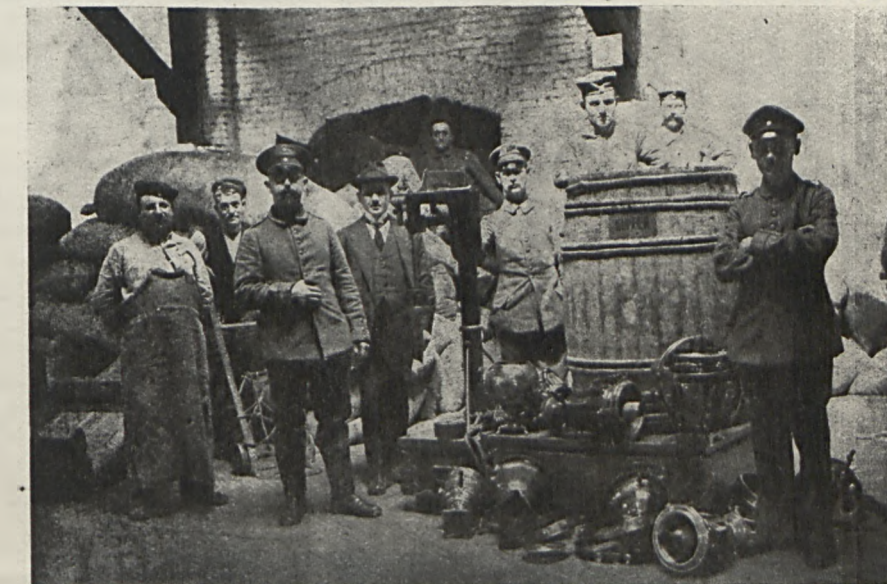
SKŁADNICA ZAREKWIROWANYCH PRZEDMIOTÓW
DÉPOT DES OBJETS RÉQUISITIONNÉS

ZWÓZKA ZAREKWIROWANYCH PRZEDMIOTÓW
TRANSPORT DES OBJETS RÉQUISITIONNÉS

PRZYMUSOWA ZBIÓRKA METALI PRZEZ NIEMCÓW
RÉQUISITION DES MÉTAUX PAR LES ALLEMANDS

NA WADZE
PESAGE

S T R A T Y L U D N O Ś C I

MARTYROLOGIE DE LA POPULATION

VIII. S T R A T Y L U D N O Ś C I

W OKRESIE walk ludność zmuszana była dorywczo do prac przy fortyfikowaniu pozycji, taborach i t. p. oraz cierpiała na skutek bezpośrednich działań wojennych. Najstraszniejszym było jednak rozporządzenie wojsk rosyjskich o przymusowej ewakuacji ludności z terenów przyfrontowych na tyły armji rosyjskiej a następnie wgłąb Rosji, Syberji, do Turkiestanu i na Kaukaz. Bezplanowe zarządzenie władz wojskowych zmuszało ludność do opuszczania swoich siedzib częściowo pieszo, częściowo na wozach, na których uwozili swój dobytek. Ładowano ich później do wagonów, zmuszając do pozostawiania lub sprzedawania za bezcen zabranych wozów, inwentarza żywego i rzeczy i wywożono w głąb Rosji. 40% ludności wiejskiej ulokowano w barakach lub u chłopów rosyjskich w centralnej Rosji, 20% przewieziono aż za Wołgę i Ural. Reszta, dzięki staraniom organizacji polskich, została rozlokowana na tyłach frontu rosyjsko-niemieckiego na zachód od Dżwiny i Dniepru.

Podróże koleją wygnańcy odbywali w fatalnych warunkach higienicznych, które

jeszcze bardziej pogarszały grasujące choroby, jak cholera, dysenterja i tyfus.

Polskie organizacje Pomocy Ofiarom Wojny zarejestrowały 40.000 zmarłych, w tem 70% dzieci w czasie ewakuacji. Cyfry te nie obejmują całości, gdyż nie wszystkie rodziny zarejestrowały swych zmarłych, a niektóre wymarły całkowicie i nie było komu o nich zameldować.

Centralne Wszechrosyjskie Biuro Statystyczne obliczało w dniu 1/X 1916 r. liczbę wygnańców, ewakuowanych z Polski, Litwy, Łotwy i terenów przyfrontowych na 3.747.384 osób narodowości polskiej, żydowskiej, białoruskiej, łotewskiej i in.

Pozostała na miejscu ludność znalazła się również w ciężkich warunkach. Część jej, siedziby której zostały zniszczone przez działania wojenne, zamieszkała w ziemiankach i szałasach, w okolicach spustoszonych, bez pożywienia i odzieży. Ci nawet, którzy nie znajdowali się w strefie zniszczeń, cierpieli wskutek wprowadzonych przez okupantów ograniczeń wyżywienia i opału, bliskości frontu i pobojuwisk.

Odżywianie ludności w kraju okupowanym normowane było nie według ich po-

trzeb faktycznych, lecz według zapotrzebowania armji okupacyjnych i frontu wschodniego na środki spożywcze. Kiedy stan wyżywienia armji niemieckiej przepisany był na 750 gr. na głowę dziennie, od października zaś 1917 r. na 600 gr., ludność cywilna wiejska w tym czasie otrzymywała 200 gr. a miejska 115 gr., co w ostatnim kwartale okupacji obniżone zostało jeszcze na 80 gr.

Ludność w okręgach fabrycznych zdolna do pracy zaciągana była do t. zw. Cywilnych bataljonów pracy, organizacji o charakterze wojskowym, pracujących w okropnych warunkach za minimalnem wynagrodzeniem i przy niedostatecznem odżywianiu, przy robotach fortyfikacyjnych, trenach oraz wywożonych wgłąb Niemiec, jako zastępstwo rąk roboczych, powołanych na front.

Jako rezultat powyższych warunków egzystencji, ilość urodzeń zmniejsza się gwałtownie, dzieci rodzą się chorowite, śmiertelność wzrasta, a ilość zawieranych małżeństw spada do minimum. W okupacji Austriackiej, w której warunki były trochę lepsze niż w Niemieckiej, liczba urodzeń w pierwszym roku obniża się o 22%, liczba zgonów wzrasta o 47%.

VIII. M A R T Y R O L O G I E D E L A P O P U L A T I O N

AU COURS de la période des combats sur les territoires polonais, la population avait été contrainte à travailler à la fortification des positions et à fournir des diverses corvées, de même qu'elle avait souffert du fait des opérations militaires. Le plus terrible fut cependant l'ordre du commandement russe d'évacuer par contrainte la population des territoires, situés le long de la ligne du front, sur les arrières de l'armée russe et la déporter ensuite en Russie Centrale, en Sibérie, au Turkestan et en Caucasic. Cette mesure—nullement justifiée—prise par les autorités militaires obligeait les habitants à quitter leurs domiciles, à abandonner leurs terres et leurs biens. Tantôt à pied, tantôt sur des voitures chargées de leur maigre avoir, ils suivaient les troupes russes en retraite, pour être ensuite entassés dans les wagons et ainsi forcés à laisser ou bien à vendre à vil prix leurs voitures, le bétail et les effets qu'ils avaient réussi d'emporter. 40 p. c. de la population rurale furent logés dans des baraques ou chez les paysans russes de la Russie Centrale, 20 p. c. furent déportés au-delà du Volga et de l'Oural. Quant au reste, grâce aux sollicitations des organisations polonaises, il leur a été permis de s'établir sur l'arrière du front russo-allemand à l'ouest de la Dźwina et du Dnièpre. Le voyage des fugitifs en chemin de fer

s'effectuait dans des conditions hygiéniques déplorables, ce qui favorisait la propagation des maladies parmi eux, telles que le choléra, la dysentérie et le typhus.

Les organisations polonaises de secours aux victimes de la guerre ont enregistré 40.000 décès, dont 70 p. c. d'enfants, au cours de l'évacuation. Ces chiffres sont cependant bien au dessous de la réalité, étant donné que pas toutes les familles enregistraient leurs morts, et que nombreuses étaient celles qui s'étaient éteintes complètement.

Le Bureau Central Panrusse de Statistique estimait, au 1 octobre 1916, le nombre des fugitifs, évacués de Pologne, de Lithuanie, de Lettonie et des territoires attenant au front à 3.747.384 personnes de nationalité polonaise, juive, blanche-ruthène, lettone et autres.

La population qui n'avait pas eu à quitter ses habitations s'était également trouvée dans des conditions extrêmement pénibles. Une partie de la population, dont les habitations avaient été détruites par les opérations de guerre, s'est logée à grand peine dans des abris et des huttes, au milieu d'un véritable désert. Elle a eu à souffrir terriblement de faim, de froid et de manque de vêtements. Ceux, même, qui se trouvaient hors des régions les plus dévastées, eurent à supporter toute sorte de restrictions

extrêmement sévères, imposées par les occupants en ce qui concerne la nourriture et le combustible, ainsi que du fait de la proximité du front et des champs de bataille.

La répartition des denrées alimentaires entre la population du pays occupé n'était pas réglée suivant les besoins effectifs des habitants, mais suivant les exigences du ravitaillement des armées d'occupation et du front oriental. Tandis que la ration journalière dans l'armée allemande était de 750 grammes par tête, et depuis octobre 1917—de 600 grammes, la population civile des campagnes n'obtenait alors que 200 grammes et la population urbaine—que 115 grammes par tête d'habitant; dans le dernier trimestre de la période d'occupation cette ration a encore été abaissée à 80 grammes.

La population valide des centres industriels était enrôlée de force dans les „*Zivil-Arbeiter Bataillon*“, formations à caractère militaire. Elle y était contrainte à travailler dans des conditions les plus dures, contre une rémunération dérisoire et en recevant des rations des vivres tout à fait insuffisantes, aux ouvrages de fortification et diverses corvées; un grand nombre d'hommes était dirigé en Allemagne en tant que main d'œuvre destinée à remplacer les ouvriers allemands appelés sous les drapeaux.

ZYCIE W ZNISZCZONYCH WSIACH
VIE DES CAMPAGNES DÉVASTÉES

UCHODŹCY WOJENNI
FUGITIFS DE GUERRE

UCHODŹCY WOJENNI
FUGITIFS DE GUERRE

UCHODŹCY WOJENNI
FUGITIFS DE GUERRE

BRATNIE MOGIŁY
TOMBES FRATERNELLES

NA CMENTARZU DLA CHOLERYCZNYCH
CIMETIERE POUR LES MORTS DU CHOLÉRA

OFIARA SADU DORAŻNEGO
VICTIME DE LA JUSTICE SOMMAIRE

SIEROTY WOJENNE
ORPHELINS DE GUERRE

DZIECKO WOJNY
ENFANT DE LA GUERRE

OSTATNI MIESZKANIEC WSI PSARY
DERNIER SURVIVANT DU VILLAGE DE PSARY

OD BUDOWA KRAJU
LA RECONSTRUCTION DU PAYS

IX. O D B U D O W A K R A J U

CYFRY SĄ ZMIENNE i nie mogą wyrazić dokładnie znaczenia dokonywanej w ciągu tych dziesięciu lat pracy nad odbudową kraju.

Dla zrozumienia wartości dokonanej odbudowy trzeba mieć zawsze na względzie, ile zostało zniszczone z tego stanu gospodarczego, kulturalnego i materialnego, jaki był przed wojną, jakimi środkami dokonywano odbudowy i jakie okoliczności towarzyszyły tej pracy.

Weźmy sprawę odłogów. Zlikwidowano 4 miliony hektarów ziemi, leżącej odłogiem. To znaczy, iż z powrotem zwrócono cywilizacji tę ziemię, której nie uprawiali właściciele, ponieważ odebrano im w czasie wojny inwentarz żywy, zniszczono narzędzia pracy, popalono budynki mieszkalne i gospodarskie, zabrano lub uniemożliwiono korzystanie z nawozów sztucznych, wreszcie, jednym słowem, uczyniono wszelką gospodarkę na roli nierentowną. Zlikwidowanie więc tych kilku milionów hektarów ziemi nieuprawnej oznacza wielką pracę Państwa i społeczeństwa, skoncentrowanie ogromnego dorobku energii i środków materialnych, które umożliwiły restytucję gospodarki rolnej na tych terenach i w reszcie Państwa. Dopiero po przeprowadzeniu tej pracy, dostarczeniu nawozów sztucznych, zboża i okopowych na rozpoczęcie nowego okresu gospodarki, sprowadzeniu potrzebnego inwentarza i od-

budowy budynków, Państwo Polskie i rolnictwo mogły rozpocząć prace i próby doprowadzenia wydajności roli do poziomu krajów sąsiadujących z Polską.

Aby ułatwić tę zdolność konkurencyjną, Rząd dostarczył zniszczonym przez wojnę materiałów budowlanych i innych środków na odbudowę spalonych przeszło miliona ośmiuset tysięcy budynków mieszkalnych i gospodarczych. Te olbrzymie ilości drzewa i innych materiałów nie zostały zużytkowane dla celów handlowych Polski, lecz wtłoczone w tę gigantyczną wyrwę, jaką spowodowała w życiu gospodarczym wojna r. 1914 — 1920.

Odrodzenie rolnictwa wymaga ciągłego odnawiania używanych maszyn i narzędzi rolniczych. Tymczasem tutaj należało przede wszystkim odbudować krajowe fabryki maszyn rolniczych, aby nie sprowadzać z zagranicy tych maszyn, które już przed wojną były produkowane.

Jeszcze większe są potrzeby rolników w dziedzinie nawozów sztucznych. W czasie wojny szczególnemu zniszczeniu uległy fabryki superfosfatów, które zostały odbudowane.

Pozatem rozbudowano i zmodernizowano fabrykę nawozów azotowych w Chorzowie, oraz rozpoczęto budowę zakładów azotowych w Tarnowie.

W przeciwieństwie do czasów przedwojennych, ze szczególną energią rozbudowa-

no kopalnie soli potasowych w Kałuszu, których zdolność wydobywcza w porównaniu z r. 1913 powiększyła się stokrotnie.

Zniszczony inwentarz żywy został powiększony w porównaniu z okresem przedwojennym i obecnie cała troska Rządu i hodowców skierowana jest na podniesienie wartości inwentarza i trzody.

Rozbudowa przemysłu oparta była na pożyczkach w czasie wojny i w okresie inflacji, zamówieniach rządowych, na pewnych ulgach celnych dla fabryk, przeprowadzających renowację swych warsztatów. Zdolność produkcyjna przemysłu wydobywczego i przetwórczego znajduje swój wyraz w cyfrach wyprodukowanych towarów i zatrudnionych robotników. Rozwój ten jest hamowany słabą zdolnością jeszcze konsumpcyjną społeczeństwa i niewielką zdolnością kredytową banków.

Jednak odtworzenie zdolności kredytowej nie jest bynajmniej łatwe. Związane jest ono z systemem walutowym, z posiadanym kredytem za granicą, z zebranymi oszczędnościami najszerzych warstw i t. d.

Wszystko to trzeba było zaczynać robić od początku. Jak wielką drogę w ciągu dziesięciu lat uczyniono, wskazuje porównanie, że przed dziesięciu laty polski system walutowy nie rozporządzał kredytem w obcych bankach emisyjnych, nie miał dewiz, a zapas złota składał się z ofiar spo-

leczeństwa, nie przekraczających miliona złotych. Dzisiaj ten zapas złota, nie mówiąc o współdziałaniu obcych banków emisyjnych i zapasie dewiz, powiększył się sześćset razy.

A jednak i ten zapas jest niewystarczający. Można sobie wyobrazić, jak trudną drogę w ciągu tych dziesięciu lat przebył i ile pracy Rządu, Banku i sfer gospodarczych i społecznych było potrzeba, aby osiągnąć obecny, jeszcze niewystarczający stan.

Życie gospodarcze i społeczne wymaga dobrych środków komunikacyjnych. W tej dziedzinie wojna dokonała niesłychanych zniszczeń. Dość powiedzieć, że Rosjanie wywieźli cały niemal tabor z części kraju, którą zajmowali, aby zrozumieć, że przewóz towarów, osób i inwentarza był codziennie paraliżowany skutkiem niemożności załadowania. To jednak nie wszystko, były przecież pozatem mosty zniszczone, tory nieodnawiane (podkłady kolejowe i szyny), warsztaty zbombardowane, drogi szosowe zniszczone i t. d.

Zbudowano więc szereg fabryk budowy wagonów i parowozów, (Polska dzisiaj buduje parowozy własnych typów), zbudowano warsztaty kolejowe, stacje wodne, stacje i magazyny, parowozownie, kilka tysięcy budynków administracyjnych, kilkanaście kilometrów nowych żelaznych mostów, prze-

prowadzono nowe połączenia kolejowe, wybudowano przeszło dwa tysiące kilometrów dróg szosowych, liczba samochodów prywatnych powiększyła się siedmiokrotnie w ciągu 5 lat. A przecież musimy pamiętać, że pomimo tego wielkiego dzieła, jesteśmy na jednym z ostatnich miejsc w zakresie ilości dróg i mechanicznych środków przewozowych. Jakie więc miejsce zajmowała Polska dziesięć lat temu i jak wielką już przebyła drogę.

Życie kulturalne, poziom społeczny w czasie wojny uległ niesłychanemu uciskowi.

Jeszcze wszakże bardzo wiele jest do odrobienia. Nie należy się łudzić, że w dziedzinie podniesienia kulturalno - społecznego i higienicznego poziomu życia w Polsce jest bardzo wiele do zrobienia, aby dojść do tego stanu, w jakim znajdują się narody Europy Zachodniej. Odbudowano czterysta zniszczonych kościołów, wybudowano cały szereg szkół powszechnych na miejsce poprzednich starych lub zniszczonych, wybudowano Akademię Górniczą w Krakowie, Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Szkołę Wyższą Handlową, Szkołę Nauk Politycznych, pawilon Politechniki w Warszawie, szkoły specjalne w Poznaniu, Gdyni, Radomiu, Grudziądzu, Krakowie, Wilnie i w innych miastach, wspaniałe gmachy uniwersyteckie w Poznaniu i t. p. Powstał szereg instytutów naukowych, bądź kosztem społeczeństwa,

bądź z budżetu Państwa, jak Geologiczny, Aerodynamiczny, Chemiczny, Radowy, Obserwatorium Meteorologiczne w Gdyni i inne.

Osobne miejsce zajmują budowle komunalne, które wzniesiono w ciągu tych kilku lat, jak elektrownie (49), gazownie, rzeźnie (36), chłodnie, hale targowe (11) ratusze, ochronki, domy zarobkowe, szkoły miejskie, instalacje wodociągowe, asenizacyjne, łaźnie, domy noclegowe, komunikacje tramwajowe, spółki wodne i melioracyjne i t. p.

Wielki postęp w ciągu ostatnich dwóch lat uczyniono w dziedzinie sportu i wychowania fizycznego, gdzie powstały setki boisk, stadionów, lotnisk, hal gimnastycznych itd.

Na końcu należy wspomnieć o Gdyni, jako o porcie i mieście.

W dziedzinie komunikacji morskich Polska ma do odbudowy zaległości kilku wieków. Jakkolwiek zrobiono wiele w tej potrzebie, jednak zaległości są olbrzymie. Ubiegłe dziesięciolecie pouczyło nas i ciągle poucza, że własne komunikacje, już nawiązane z Europą Zachodnią i Skandynawią, z Ameryką Północną i Południową, wreszcie z Afryką i Indjami dały Polsce samodzielność, przy zawieraniu transakcji z temi krajami, że Polska bandera niesie tym dalekim portom i kupcom wieść o Polsce nowej, Polsce, która buduje się i chce żyć nowym pokojowym i pełnym życiem kulturalnego i cywilizowanego społeczeństwa.

IX. L A R E C O N S T R U C T I O N D U P A Y S

LES CHIFFRES sont relat

mandes faites par le Gouvernement et sur certaines faveurs douanières concédées aux fabriques qui procédaient à la rénovation de leur outillage. La capacité de production, qui croît sans cesse, de l'industrie minière et de celle de transformation s'exprime par les chiffres des marchandises produites et des ouvriers occupés. Toutefois, son essor est entravé par la capacité de consommation encore faible de la population et par la capacité de crédit insuffisante des banques.

Il convient de se rendre compte que la reconstruction de la capacité de crédit n'est point chose facile à réaliser. Cette tâche est liée au système monétaire, au crédit accordé par l'étranger, aux économies accumulées par les larges masses etc.

Toute cette besogne a dû être entreprise de par la base. Le chemin parcouru pendant dix ans pourra être mesuré si l'on envisage que, il y a dix ans, la Banque d'émission polonaise ne jouissait point du crédit dans les banques d'émission étrangères, qu'elle ne possédait guère de devises, et que l'encaisse-or, accumulée grâce aux sacrifices de la population, ne dépassait pas un million de zlotys. Aujourd'hui, cette encaisse-or, abstraction faite du concours des banques d'émission de l'étranger et du portefeuille des devises, a augmenté six cents fois.

Cependant tout cela est encore insuffisant. Il est aisé d'imaginer quel chemin pénible a été traversé au cours de ces dix années, et combien d'efforts il en a coûté au Gouvernement, à la Banque de Pologne et aux

milieux industriels et commerciaux pour atteindre le niveau actuel, encore peu satisfaisant, des possibilités du crédit.

La vie économique et sociale demande des moyens de transport perfectionnés. Dans ce domaine la guerre a causé des dévastations inouïes. Qu'il suffise de dire que les Russes avaient accaparé presque tout le matériel roulant de la région du pays qu'ils avaient occupée; on comprendra alors que le transport des marchandises, des voyageurs et des bestiaux était chaque jour paralysé faute de voitures. Ce n'est pas tout: il y avait encore des ponts détruits, des voies ferrées non remises en état (traverses et rails trop usés), des chantiers bombardés, des chaussées impraticables etc.

Pour y obvier, toute une série d'usines de construction de wagons et de locomotives ont été élevées. La Pologne produit, à l'heure qu'il est, des locomotives des types qui lui sont propres; des chantiers de chemin de fer ont été construits, des réservoirs, des gares et des dépôts, des remises de locomotives, plusieurs milliers de bâtiments pour l'administration, des kilomètres de nouveaux ponts en fer; le réseau ferroviaire a été augmenté de nouvelles lignes, plus de deux mille kilomètres de nouvelles routes ont été aménagées; le nombre des automobiles privées a augmenté sept fois au cours de cinq ans. Et cependant, nous ne pouvons pas perdre de vue que malgré les énormes progrès réalisés, la Pologne se trouve encore presque au dernier rang en Europe au

point de vue du nombre des routes et des moyens de transport à traction mécanique. Quelle avait donc dû être la place qui lui revenait il y a dix ans, et combien est long le chemin qu'elle a fait au cours de cette période!

La vie intellectuelle subissait au cours de la guerre une oppression inouïe; le niveau de la vie sociale a sensiblement baissé.

Il reste encore énormément à refaire dans cet ordre d'idées. Il faut bien se rendre compte que pour relever le niveau culturel, social et hygiénique de la vie, il y a en Pologne un vaste champ d'activité qui demeure ouvert, si l'on veut atteindre le niveau de la vie des nations de l'Europe Occidentale.

Les dix années écoulées ont été particulièrement laborieuses dans ce domaine. Quatre cents églises détruites ont été réédifiées, un grand nombre d'écoles primaires ont été construites pour remplacer les bâtiments trop vieux ou démolis; parmi les édifices nouveaux mentionnons celui de l'Académie des Mines à Cracovie, celui de l'École Supérieure de l'Économie Agricole à Varsovie, celui de l'École Supérieure du Commerce, de l'École des Sciences Politiques, une aile de l'Institut Polytechnique à Varsovie, ceux des Écoles spéciales à Poznań, Gdynia, Radom, Grudziądz, Cracovie, Wilno etc., ceux de l'Université de Poznań etc. Nombre d'instituts scientifiques nouveaux ont été appe-

lés à la vie et dotés d'édifices élevés soit grâce au concours financier de l'État, soit à celui de la Nation, tels les instituts de Géologie, d'Aérodynamique, de Chimie, de Radiologie, l'Observatoire météorologique de Gdynia et beaucoup d'autres.

Une place à part revient aux édifices élevés par les communes au cours des quelques dernières années: ce sont des usines d'électricité (49) et de gaz, des abattoirs (36), des halles frigorifiques, des marchés couverts (11), des hôtels de ville, des crèches, des écoles municipales, des bains publics, des asiles de nuit; les communes ont en outre procédé à la construction des instal-

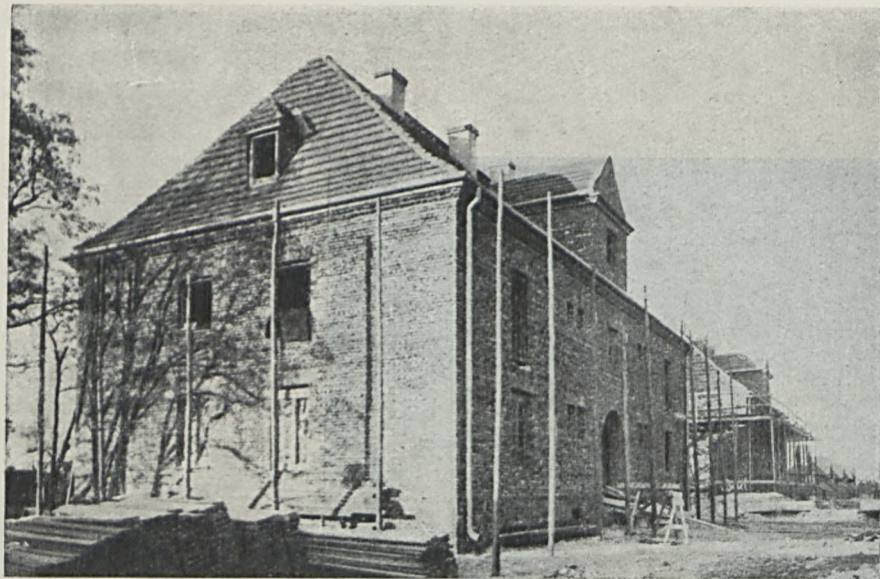
lations de conduites d'eau, d'égouts, des lignes de tramways électriques etc.

Un grand progrès a été réalisé au cours des deux dernières années dans le domaine des sports et de l'éducation physique: des centaines de stades, d'aérodromes, de salles de gymnastique etc. ont été aménagés.

Il faut pour terminer dire quelques mots sur Gdynia, port et ville.

En ce qui concerne les transports maritimes, la Pologne est arriérée de plusieurs siècles, et sa tâche en vue d'égaler les autres États maritimes est énorme, bien qu'on y ait déjà considérablement progressé.

Les dix années écoulées nous ont appris et le présent continue à nous enseigner que ce sont précisément les lignes maritimes polonaises

ODBUDOWA MIASTECZEK NA ZIEMIACH WSCHODNICH (KRZEMIENIEC)
RECONSTRUCTION DES BOURGS DANS LES RÉGIONS DE L'EST (KRZEMIENIEC)

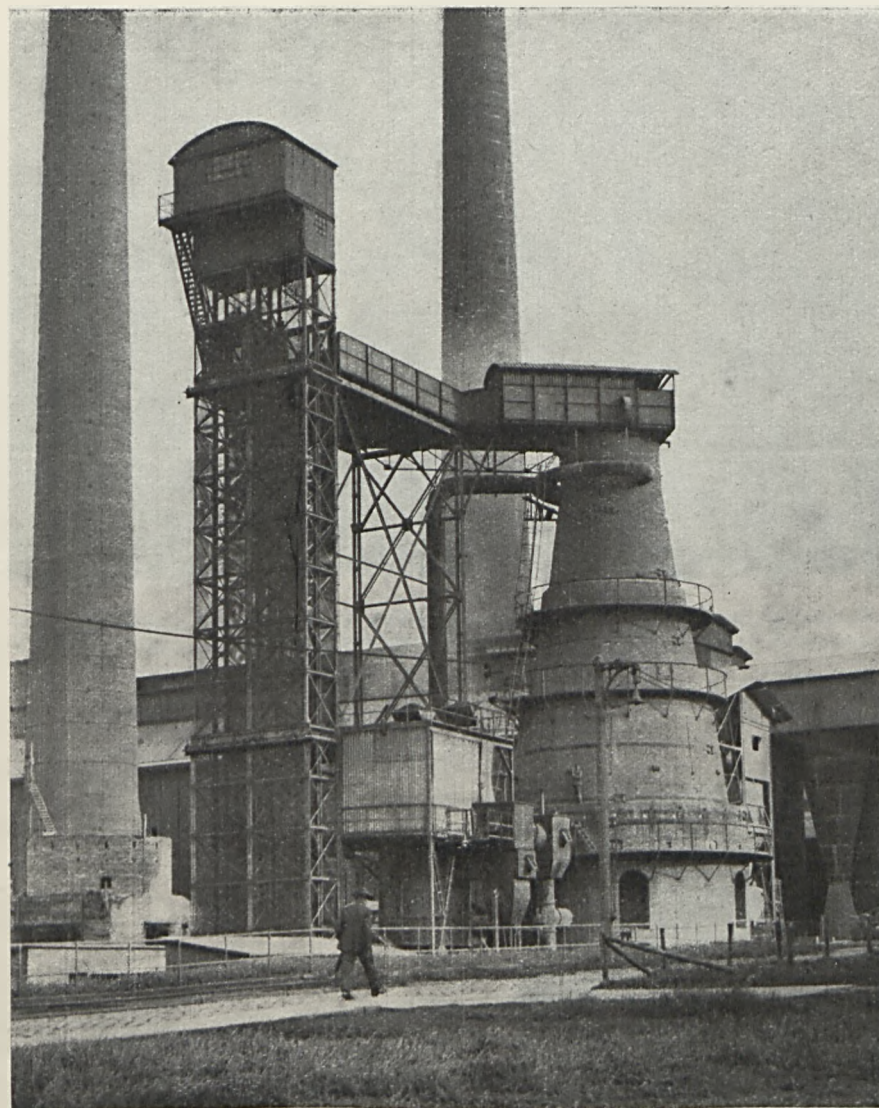
ODBUDOWA MIASTECZEK NA ZIEMIACH WSCHODNICH (KRZEMIENIEC)
RECONSTRUCTION DES BOURGS DANS LES RÉGIONS DE L'EST (KRZEMIENIEC)

ODBUDOWA MIASTECZEK NA ZIEMIACH WSCHODNICH (KRZEMIENIEC)
RECONSTRUCTION DES BOURGS DANS LES RÉGIONS DE L'EST (KRZEMIENIEC)

ROBOTY BUDOWLANE W WARSZAWIE
BÂTIMENTS EN CONSTRUCTION À VARSOVIE

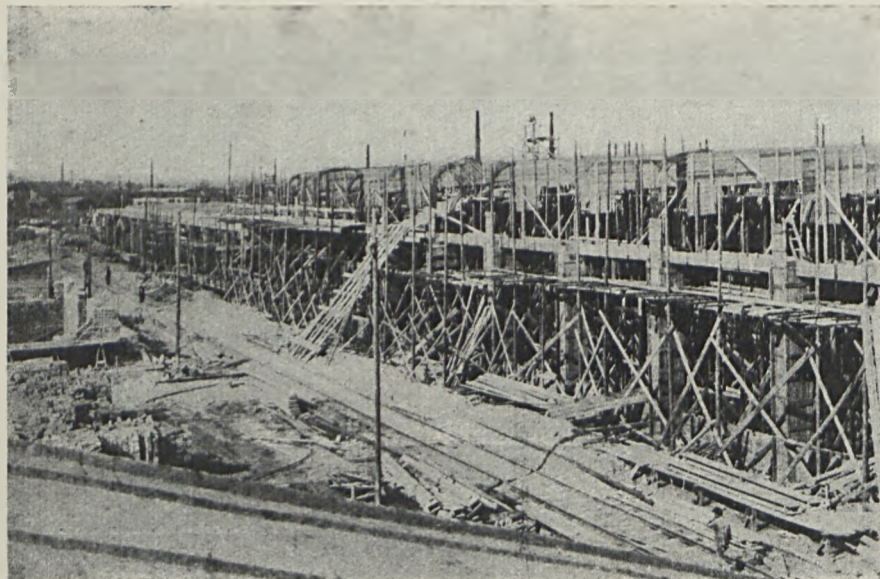
FRAGMENT PAŃSTWOWEJ FABRYKI ZWIĄZKÓW AZOTOWYCH W CHORZOWIE
VUE D'UN FRAGMENT DE L'USINE NATIONALE DES PRODUITS AZOTÉS À CHORZÓW

BUDOWA FABRYKI ZWIĄZKÓW AZOTOWYCH W TARNOWIE
CONSTRUCTION DE L'USINE DES PRODUITS AZOTÉS À TARNÓW

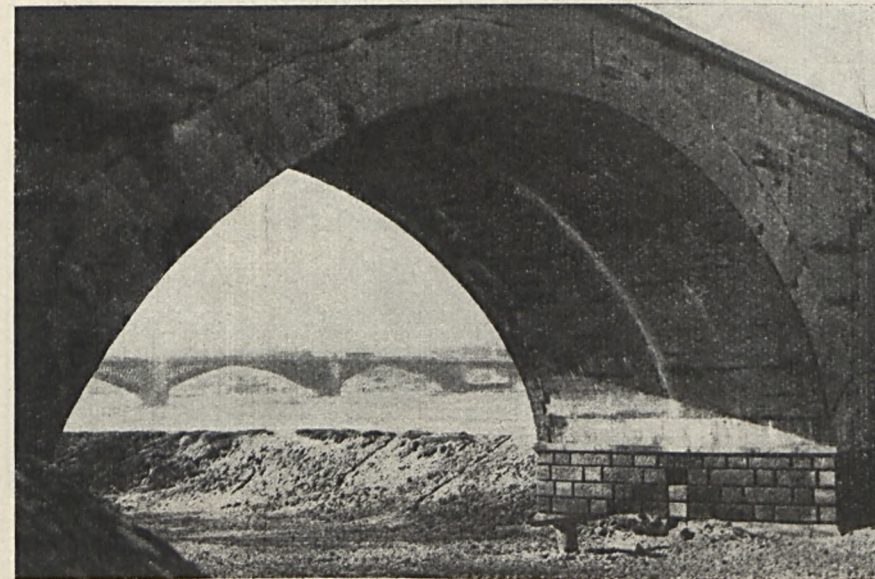
TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU
MANUFACTURE DE SOIE ARTIFICIELLE À TOMASZÓW

BUDOWA FABRYKI KABLI POD KRAKOWEM
CONSTRUCTION D'USINE DES CABLES PRÈS CRACOWIE

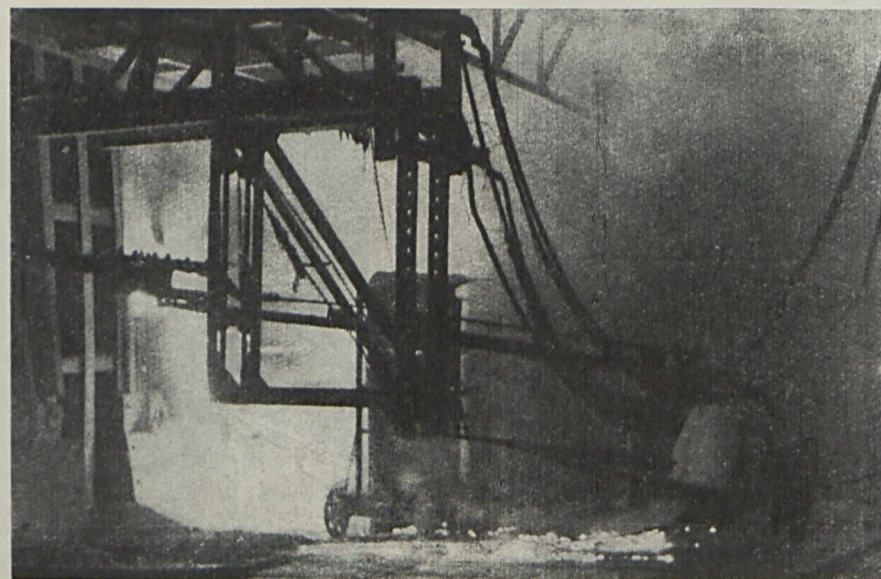
ODBUDOWANE SZYBY NAFTOWE W BORYSLAWIU
PUITS PÉTROLIERS RECONSTRUITS À BORYSLAW

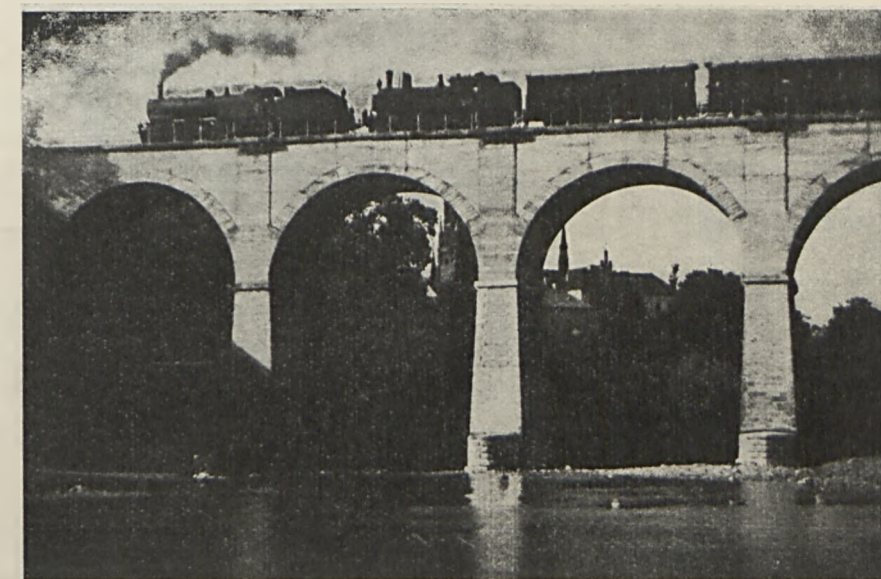
NOWY WIADUKT KOLEJOWY I ODBUDOWANY MOST PONIATOWSKIEGO, WARSZAWA
NOUVEAU VIADUC DE CHEMIN DE FER ET PONT PONIATOWSKI RECONSTRUIT, À VARSOVIE

PAROWÓZ POLSKIEJ KONSTRUKCJI WYTWÓRNI „PAROWÓZ” W WARSZAWIE
LOCOMOTIVE DE CONSTRUCTION POLONAISE DES CHANTIERS „PAROWÓZ” À VARSOVIE

ELEKTROWNIA W CHORZOWIE
USINE D'ÉLECTRICITÉ À CHORZÓW

ODBUDOWANY MOST KOLEJOWY (GRYBÓW)
PONT DE CHEMIN DE FER RECONSTRUIT (GRYBÓW)

W PORCIE GLYŃSKIM
AU PORT DE GDYNIA

GDYNIA. WIDOK OGÓLNY
VUE D'ENSEMBLE DE GDYNIA

58637

400
7/20/84

58637

1929